

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE  
PRÁVNICKÁ FAKULTA

KATEDRA OBČANSKÉHO PRÁVA

**DIPLOMOVÁ PRÁCE**

ZÁSADY ODPOVĚDNOSTI ZA ŠKODU

školní rok 2007/2008

Knihovna UK PF



PF17640

Vedoucí diplomové práce

Prof. JUDr. Jiří Švestka, DrSc.

Diplomant

Jan Kobera  
Koněvova 2399/184  
130 00 Praha 3

## ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

V Praze dne 24. března 2008



---

Jan Kobera

## Obsah

|           |  |    |
|-----------|--|----|
| 1         | Úvod.....  | 4  |
| 2         | Odpovědnost za škodu jako základní soukromoprávní sankce.....                        | 5  |
| 2.1       | Úvod do problematiky a vymezení pojmů.....   | 5  |
| 2.2       | Prevence škod.....   | 9  |
| 2.3       | Předpoklady vzniku odpovědnosti za škodu.....  | 10 |
| 2.3.1     | Porušení právní povinnosti, škodní událost či jednání <i>contra bonos mores</i> .... | 10 |
| 2.3.1.1   | Porušení právní povinnosti (protiprávní úkon) .....                                  | 10 |
| 2.3.1.1.1 | Objektivní standard chování .....  | 11 |
| 2.3.1.1.2 | Porušení smluvní povinnosti a vztah ke třetím osobám.....                            | 13 |
| 2.3.1.1.3 | Okolnosti vylučující protiprávnost.....  | 16 |
| 2.3.1.2   | Škodní událost .....   | 20 |
| 2.3.1.3   | Jednání <i>contra bonos mores</i> .....  | 21 |
| 2.3.2     | Škoda .....  | 23 |
| 2.3.3     | Příčinná souvislost.....   | 26 |
| 2.3.3.1   | Koncepce tzv. ztráty šance ( <i>Loss of Chance, perte d'une chance</i> ) .....       | 31 |
| 2.3.4     | Zavinění.....  | 35 |
| 2.4       | Subjekty odpovědnosti za škodu.....  | 37 |
| 2.5       | Spoluzavinění poškozeného.....   | 38 |
| 3         | Odpovědnost za škodu v platném právním řádu.....                                     | 39 |
| 3.1       | Odpovědnostní systém napříč právními odvětvími .....                                 | 39 |
| 3.2       | Systém odpovědnosti za škodu v občanském právu .....                                 | 42 |
| 3.2.1     | Prevence škod.....   | 42 |
| 3.2.2     | Odpovědnost za škodu.....  | 42 |
| 3.2.3     | Zhodnocení platné občanskoprávní úpravy.....   | 45 |
| 4         | Odpovědnost za škodu dle návrhu nového občanského zákoníku .....                     | 46 |
| 4.1       | Nový občanský zákoník.....   | 46 |
| 4.2       | K pojmu odpovědnost za škodu.....  | 48 |
| 4.3       | Nová právní úprava odpovědnosti za škodu .....                                       | 51 |
| 4.3.1     | Základní principy, obecná a zvláštní ustanovení.....                                 | 51 |
| 4.3.2     | Rozsah a způsob náhrady škody.....   | 54 |
| 4.4       | Zhodnocení návrhu nové právní úpravy .....   | 56 |
| 5         | Závěr .....  | 57 |
| 6         | Seznam použité literatury.....   | 58 |

# 1 Úvod

Tato práce se věnuje odpovědnosti za škodu. Tento institut představuje obecnou sankci pro oblast soukromého práva, základní prostředek jak postihnout protiprávní jednání, z něhož druhému vzniká škoda. Cílem práce je rozebrat institut odpovědnosti za škodu z hlediska jeho základních principů a předpokladů nástupu. Při tomto rozboru využiji možnost komparace s evropským právním prostorem, zejména s kompilací *Principles of European Tort Law*.

Při rozboru předpokladů vzniku odpovědnosti za škodu se vzhledem k rozsahu diplomové práce zaměřím především na dvě oblasti: jednak na problematiku protiprávnosti, jednak na problematiku příčinné souvislosti. Podrobněji se budu věnovat otázce porušení smluvní povinnosti a možnému vztahu k subjektům stojícím mimo smluvní vztah či konceptu tzv. *reasonable person*. V rámci problematiky příčinné souvislosti rozeberu některé zajímavé typy složitějších případů příčinné souvislosti, mezi nimiž má zvláštní význam otázka alternativní příčinnosti. Blízkou souvislost s otázkou alternativní příčinnosti má pak i koncepce tzv. ztráty šance (*Loss of Chance*), kterou se budu také zabývat.

Ve zbylých dvou částech práce se budu věnovat dvěma konkrétním právním úpravám. Jde jednak o platnou úpravu českého práva, jednak o připravovanou úpravu v návrhu nového občanského zákoníku. Obě tyto části obsahují stručné shrnutí základních principů úpravy a nejvýznamnějších ustanovení. V případě návrhu nového občanského zákoníku se pak věnuji i drobnému exkurzu k objasnění terminologické změny názvosloví používaného v návrhu.

## 2 Odpovědnost za škodu jako základní soukromoprávní sankce

### 2.1 Úvod do problematiky a vymezení pojmů

1. Odpovědnost za škodu<sup>1</sup> je jedním ze základních právních institutů, typickým pro oblast soukromého práva; ve své podstatě jde o pozitivně právní vyjádření jedné ze základních občanskoprávních zásad a sice „*neminem laedere*“. V klasické podobě tohoto institutu, tedy odpovědnosti za zavinění, právo reaguje na situaci, kdy v rozporu s právem (protiprávně) došlo k poškození určitého subjektu (poškozeného) ze strany (sféry vlivu) druhého subjektu (škůdce), přičemž tomuto druhému subjektu lze za toto jednání přičíst zavinění. Cílem této úpravy je potom postihnout škůdce povinností k náhradě škody z jeho jednání vzniklé a dosáhnout tak původního stavu, který zde byl před protiprávním činem (restituce). Smyslem odpovědnosti za škodu totiž není trestat, ale pokud možno zahladit nepříznivý následek porušení právních povinností (škodu), který proti smyslu obecné spravedlnosti nese strana, která porušení právní povinnosti sama nezavinila (poškozený). „*Náhrada škody se uskutečňuje buď uvedením v předešlý stav (tzv. naturální restituce) anebo, není-li to dobře možné a účelné, v penězích (tzv. peněžní náhrada), a to v takovém rozsahu, aby majetek poškozeného dosáhl stejné úrovně (výše), na jaké byl před škodnou událostí.*“<sup>2</sup> Tento fakt nazýváme tzv. „reparační funkcí“ odpovědnosti za škodu.<sup>3</sup>

Vzhledem k povaze tohoto institutu bývá odpovědnost za škodu přirovnávána k institutu bezdůvodného obohacení, neboť oba směřují k odstranění protiprávních majetkových změn, či pohybů (resp. majetkových přesunů bez právního důvodu). Institut bezdůvodného obohacení má k odpovědnosti za škodu blízko i v občanskoprávní systematice. Již římští právníci řadili bezdůvodné obohacení do kategorie tzv. kvazi

---

<sup>1</sup> K samotnému pojmu „odpovědnost za škodu“ srovnej kap. 4.2 věnovanou terminologické změně v připravovaném návrhu nového občanského zákoníku.

<sup>2</sup> ŠVESTKA, Jiří. Odpovědnost za škodu podle občanského zákoníku. Praha : Academia, 1966, s. 29.

<sup>3</sup> V některých jiných zemích, typicky v anglosaském právním světě (avšak například i v Itálii), má ovšem odpovědnost za škodu i funkci sankční. Jde o tzv. koncept exemplární náhrady škody („*punitive damages*“ či „*exemplary damages*“), tedy stav, kdy poškozenému je přiznáno „odškodnění“ jdoucí nad rámec skutečné škody (náhrada škody s represivní funkcí). Tato kombinace civilního a trestního práva však přináší nemalé teoretické i praktické komplikace (srov. práci M. Kavěny, *Exemplární náhrada škody v angloamerických a kontinentálních právních řádech*, Praha : Parlamentní institut, 2007). I v českém právním řádu však jde v případě odškodnění nemajetkových újem (bolestné, ztížení společenského uplatnění, smrt blízké osoby atd.) o do jisté míry podobnou situaci. Tato újma se totiž z logiky věci exaktně vyjádřit nedá, a proto se výše odškodnění této újmy stanoví pouze kvalifikovaným odhadem. Zde pak mluvíme o „satisfakční funkci“ práva odpovědnosti za škodu. Zajímavostí pak je, že návrh nového občanského zákoníku obsahuje některé instituty mající jistý charakter „*punitive damages*“ (viz dále).

deliktů, tedy deliktů svou povahou, přestože jim pojmově chybí jeden ze základních znaků deliktu, a sice zavinění.

2. Odpovědnost za škodu představuje **základní sankci pro celou oblast soukromého práva**. Svou povahou jde o nový závazek, který rušitele (škůdce) postihuje povinností uhradit škodu z jeho jednání vzniklou, a který *ex lege* k původnímu závazku přistupuje v okamžiku vzniku škody (tedy naplněním posledního z předpokladů jeho vzniku).<sup>4</sup> Přitom nejde o sankci ve smyslu represivním či výše zmíněných tzv. *punitive damages*, přesněji řečeno se spíše jedná o **nepříznivý důsledek postihující škůdce**. Je-li tedy řeč o „základní soukromoprávní sankci“, má se tím na mysli, že jde o základní prostředek, kterým soukromé právo reaguje na protiprávní jednání a vůči škůdci tak jde o prvotní důsledek, který musí nést.

Není bez zajímavosti, že právě díky obecné povaze institutu odpovědnosti za škodu získává na důležitosti každé právní ustanovení bez ohledu na to, zda se svým porušením spojuje sankci či nikoli (tedy zda jde o *lex imperfecta*). Z hlediska vzniku odpovědnosti za škodu je totiž podstatný pouze fakt, že dané jednání škůdce můžeme posoudit jako protiprávní.

3. Teorie rozeznává čtyři základní předpoklady vzniku odpovědnosti za škodu:<sup>5</sup>

- I. Porušení právní povinnosti (event. škodní událost či jednání *contra bonos mores*)
- II. Vznik škody
- III. Příčinná souvislost (*nexus*, příčinnost) mezi bodem I. a II.
- IV. Zavinění (zpravidla, viz níže)

Vzhledem k poměrně stručné zákonné úpravě je tato systematika dílem teorie. V porovnání s některými zahraničními právními úpravami je důležité, že česká právní věda odlišuje kategorii protiprávnosti a zavinění jako dva na sobě nezávislé předpoklady, zatímco jiné právní systémy tyto kategorie směšují v tom smyslu, že zavinění je jednou z podmínek protiprávnosti. V českém teoretickém pojetí je protiprávnost kategorií výlučně

---

<sup>4</sup> Právní skutečností, se kterou je odpovědnost za škodu spojena, je tedy vznik škody – při současném splnění ostatních podmínek (viz dále).

<sup>5</sup> KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, et al. Občanské právo hmotné. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha : Aspi, 2005. II. svazek, s. 419 an.

objektivní, zatímco zavinění kategorií výlučně subjektivní, z čehož vyplývá logická oddělenost těchto pojmů – může být tedy dán protiprávní čin jak zaviněný, tak nezaviněný.<sup>6</sup>

4. V rámci institutu odpovědnosti za škodu můžeme dělit na dvě subkategorie, a sice v závislosti na tom, zda došlo k porušení právní povinnosti, která vyplývala ze zákona (*ex lege*) či ze smlouvy (*ex contractu*). Hovoříme tedy o odpovědnosti **deliktní** a **smluvní**. Právní úprava však mezi oběma případy nečiní rozdíl: srov. § 420 občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. (dále jen „**ObčZ**“) „*kteřou způsobil porušením právní povinnosti*“. V rámci smluvní odpovědnosti však zůstává otázkou, jak se vypořádat se situací, kdy v důsledku porušení smluvní povinnosti vznikne škoda třetí osobě. Touto problematikou se zabýval i Nejvyšší soud (viz dále).

5. Jak už bylo zmíněno, tradiční podobou odpovědnosti za škodu je odpovědnost za zavinění, tedy případ, kdy škůdci je možno přičíst zavinění. Vedle tohoto modelu se však začal vyvíjet i druhý koncept, a sice objektivní odpovědnost, neboli odpovědnost za výsledek.

V souvislosti s rozvojem moderních technologií je totiž v soudobé společnosti v souladu s právem provozováno velké množství zákonem dovolených činností, které však s sebou nesou zvýšené nebezpečí vzniku škody (provozování dopravního prostředku, ale i třeba provoz jaderné elektrárny). Zejména dle principu ochrany slabší smluvní strany (v širším slova smyslu, pojmově jde samozřejmě o *nonsens*) je potom postavení poškozeného v těchto zákonem předvídaných případech velmi usnadněno. Poškozený v tomto případě nemusí prokazovat porušení právní povinnosti ze strany škůdce (např. řidiče dopravního prostředku), avšak plně postačí samotný fakt, že došlo ke škodné události. **Zákon tedy v těchto případech spojuje vznik odpovědnosti za škodu již se samotnou škodní událostí** (nikoli s porušením právní povinnosti). Vychází se zde přitom ze zásady, že ten, kdo dobrovolně provozuje činnost, která s sebou určité zvýšené nebezpečí nese (a která mu z ekonomického hlediska jistě přináší i příslušné výhody, kvůli kterým toto riziko podstupuje), musí být připraven nést následky z tohoto zvýšeného rizika

---

<sup>6</sup> TICHÝ, Luboš. České deliktní právo ve světle vývojových tendencí. In TICHÝ, Luboš. (ed.) *Vývoj práva deliktní odpovědnosti za škodu v České republice, Rakousku a Evropě*. Praha : Univerzita Karlova, 2005. s. 61.

vyplývající.<sup>7</sup> Nelze přehlédnout ani fakt, že samotné prokazování porušení právní povinnosti ze strany škůdce by mohlo být v některých případech velmi obtížné (typicky u dopravních nehod). V těchto případech tedy hovoříme o **objektivní odpovědnosti** (odpovědnost za výsledek, odpovědnost bez zavinění).

V rámci kategorie objektivní odpovědnosti pak přichází v úvahu dělení odvislé od faktu, zda je či není zákonnou úpravou připuštěno zproštění se odpovědnosti (liberace). Zproštění odpovědnosti je typicky možné například v situaci, kdy škůdce prokáže, že za škodnou událostí stála neodvratitelná a nepředvídatelná vyšší moc (*vis maior*). V takovém případě by z hlediska obecné spravedlnosti bylo uvalení odpovědnosti příliš přísné. Pokud však zákon takovou možnost vůbec nepřipouští, hovoříme o absolutní objektivní odpovědnosti (*strict liability*).

Je tedy zřejmé, že koncept objektivní odpovědnosti doplňuje klasickou odpovědnost za zavinění zejména s ohledem na slabší stranu, tedy poškozeného, a výrazně tak usnadňuje jeho procesní postavení. Objektivní odpovědnost není však přijímána bez výhrad – například anglické právo uznává objektivní odpovědnost jako takovou pouze s velkými rezervami a kupříkladu v případě provozovatele dopravního prostředku ji nezná. Problematika objektivní odpovědnosti za škodu se také stala nejdiskutovanější v rámci celé kompilace Principů evropského deliktního práva (*Principles of European Tort Law*, viz dále). Míra přijetí objektivní odpovědnosti se totiž značně liší od Francie, Německa až po Velkou Británii a naprostá shoda existuje pouze tam, kde došlo ke sjednocení mezinárodními či evropskými předpisy.

---

<sup>7</sup> KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, et al. Občanské právo hmotné. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha : Aspí, 2005. II. svazek, s. 405.



## 2.2 Prevence škod

Blízkou souvislost s úpravou práva odpovědnosti za škodu má otázka prevence škod. Právní řády tak reflektují racionální poznatek, a sice že je efektivnější vzniku škod předcházet než vzniklou škodu následně vypořádávat, a proto se právo k tomuto cíli snaží právní subjekty motivovat (tedy předcházet porušení právních povinností a tím i vzniku škody, případně již vzniklou škodu maximálně eliminovat). Kromě toho je faktem, že „*již každé ohrožení, a tím spíše porušení právních povinností v občanskoprávních vztazích (ať smluvních či mimosmluvních), se stává – i přes později uskutečněnou nápravu – více či méně individuálně i společensky nežádoucí (...)*“<sup>8</sup> Zásada prevence je tedy jednou ze základních zásad občanského práva.

Současná česká právní úprava, kterou v zásadě přebírá i návrh nového občanského zákoníku, byla v době svého vzniku v mnoha směrech velmi pokroková a úprava prevence škod je velmi široce pojatá. Základním ustanovením je § 415 ObčZ, který stanoví obecnou povinnost každého počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na majetku, zdraví, životním prostředí atd. Je velmi důležité, že ve spojení s obecnou normou odpovědnosti za škodu pak posuzujeme takové jednání jako protiprávní a škůdce tedy odpovídá za vzniklou škodu.

Způsob úpravy prevence škod souvisí s celkovým pojetím odpovědnosti za škodu, zda se vychází z teorie protiprávního jednání, protiprávního následku apod. Vycházíme-li totiž z teorie protiprávního jednání, musíme si pak stanovit určitou obecnou normu, která některé typy jednání klasifikuje jako protiprávní. V našem případě jde o každé jednání, při kterém si škůdce nepočíná dostatečně obezřetně. Potom můžeme vyvodit odpovědnost za škodu i v případech, kdy škůdce jinou právní povinnost neporuší (viz dále v kapitole věnované objektivnímu standardu chování).

---

<sup>8</sup> KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, et al. Občanské právo hmotné. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha : Aspi, 2005. II. svazek, s. 401.

## 2.3 Předpoklady vzniku odpovědnosti za škodu

### 2.3.1 Porušení právní povinnosti, škodní událost či jednání *contra bonos mores*

#### 2.3.1.1 Porušení právní povinnosti (protiprávní úkon)

Porušení právní povinnosti, tedy protiprávní chování neboli protiprávní úkon, je jednou ze základních podmínek vzniku odpovědnosti za škodu. Chceme-li totiž normovat odpovědnost za škodu vzniklou z určitého škodlivého chování, musíme toto škodlivé chování nějak vymezit. Většina právních řádů proto při úpravě odpovědnosti za škodu operuje s kategorií protiprávnosti, ať už zaujmají teorii protiprávního jednání, protiprávního následku či jiné. Pojetí české obecné normy, § 420 ObčZ, je velmi jednoduché a systémově jednoznačné: „*Každý odpovídá za škodu, kterou způsobil porušením právní povinnosti*“. Jak již bylo řečeno, není přítom činně rozdíl mezi povinnostmi vyplývající ze smlouvy a mezi povinnostmi vyplývající ze zákona.

Protiprávnost je tedy chápána jako rozpor s objektivním právem, původ porušené povinnosti je lhostejný. Může jít o povinnost vyplývající ze zákona, z jiného právního předpisu, ze smlouvy, z jednostranného právního úkonu či z jiné právní skutečnosti. Není ani rozhodné do kterého právního odvětví porušená povinnost patřila. Protiprávnost je tedy chápána jako jednotná kategorie pro celý právní řád (jde o koncept tzv. generálního deliktu). Protiprávním je nejen jednání, které objektivní právo porušuje, ale i jednání, které zákon obchází (v podmínkách platné právní úpravy tuto zásadu vyjadřuje § 39 ObčZ).

K porušení právní povinnosti může dojít jak konáním (komisivně), tak nekonáním – opomenutím (omisivně). Z čistě logického hlediska je toto dělení ovšem do jisté míry nadbytečné, neboť i nekonání je jednou z forem konání. K omisivnímu porušení právní povinnosti však může pojmově dojít pouze v případě, že zde existovala povinnost aktivně jednat.<sup>9</sup>

Vzhledem k faktu, že protiprávnost je v rámci předpokladů odpovědnosti za škodu na stejné úrovni jako zavinění či škoda, je zřejmé, že otázka zda došlo ke vzniku škody či zda byl protiprávní úkon zaviněný nemá vliv na posouzení jednání jako protiprávního.

---

<sup>9</sup> Právní teorie toto terminologické dělení vysvětluje právě tím, že „nekonání“ na rozdíl od „opomenutí“ nepředpokládá existující povinnost jednat.

Může být dán protiprávní úkon jak zaviněný, tak nezaviněný. Protiprávně tedy může jednat každý, i osoba bez způsobilosti k zavinění.<sup>10</sup>

Jak již bylo řečeno v úvodu, díky navázání vzniku odpovědnosti za škodu na jakékoli porušení právní povinnosti získává smysl každé normativní ustanovení právního řádu, byť není samo o sobě spojeno s konkrétní sankcí. Z hlediska možného vzniku odpovědnosti za škodu je podstatné pouze to, že dané jednání posoudíme jako protiprávní.

### **2.3.1.1.1 Objektivní standard chování**

Vezměme si však následující případ: při sportovním utkání je hráč zraněn v důsledku zvlášť hrubého úmyslného zákroku spoluhráče. Pokud pracujeme v pojetí české právní systematiky s tímto případem, je odpovědnost za škodu sama o sobě bezzubá, neboť hráč zde pravděpodobně žádnou přímou zákonem uloženou povinnost neporušil. V tomto ohledu je proto zajímavé ukázat výsledek, ke kterému dospěla evropská skupina deliktního práva (European Group of Tort Law) – kompilaci Principles of European Tort Law (Principy evropského deliktního práva, dále jen „Principy“). V pojetí Principů protiprávnost není jen rozpor s objektivním právem, ale protiprávnost jednání se zjišťuje ve třech krocích: za prvé, zda je následek v rozporu s právem, jako druhý krok pak, zda škůdce porušil objektivní standard chování (krom případů objektivní odpovědnosti) a jako třetí krok, zda je jednání zaviněné.<sup>11</sup> Pro nás je podstatný druhý krok, tedy rozpor s objektivním standardem chování. Jde o tzv. koncept *duty of care*, tedy povinnost každého chovat se dle konkrétních podmínek dostatečně opatrně a rozumně tak, aby nevznikala škoda. To je i náš případ a zde jsme dospěli ke správnému výsledku – když hráč nepřiměřeným úmyslným zákrokem způsobil spoluhráči škodu na zdraví, porušil objektivní standard chování, jeho jednání je tedy protiprávní a za způsobenou škodu bude za splnění dalších podmínek odpovídat.

Jak už bylo řečeno výše, česká právní věda odlišuje kategorii protiprávnosti a zavinění jako dva na sobě nezávislé předpoklady. V českém teoretickém pojetí je protiprávnost kategorií výlučně objektivní, zatímco zavinění kategorií výlučně subjektivní, z čehož vyplývá logická oddělenost těchto pojmů. „Český přístup je poněkud odlišný. Vidi

<sup>10</sup> ŠVESTKA, Jiří, et al. *Občanský zákoník : komentář*. 10. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006, s. 709.

<sup>11</sup> TICHÝ, Luboš. České deliktní právo ve světle vývojových tendencí. In TICHÝ, Luboš. (ed.) *Vývoj práva deliktní odpovědnosti za škodu v České republice, Rakousku a Evropě*. Praha : Univerzita Karlova, 2005. s. 61.

protiprávnost jako nezbytnou vlastnost buď úkonu, kterým je způsobena škoda, nebo výsledku, kterého bylo dosaženo (škodní událost).<sup>12</sup> Ke stejnému výsledku jako Principy však české právo dochází díky rozsáhlé úpravě předcházení škodám. Jak již bylo naznačeno v kapitole věnované prevenci škod, § 415 ObčZ zakotvuje obecnou povinnost každého počínat si natolik bedlivě a pozorně, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, majetku, přírodě a životním prostředí. V důsledku aplikace tohoto ustanovení je pak tedy protiprávní každé jednání, které nevykazuje uvedené znaky pečlivosti a bedlivosti.

Použijeme-li toto ustanovení na náš případ, pak můžeme usoudit, že hráč tuto obecnou prevenční povinnost porušil, neboť si nepočínal tak, aby ke škodě nedošlo, a jeho jednání je tedy třeba posoudit jako protiprávní. V dalším kroku pak aplikujeme obecnou normu odpovědnosti za škodu, a sice § 420 ObčZ. Hráč tedy odpovídá za způsobenou škodu.

*Sou R NS č. 24 – C 1725 – Nejvyšší soud, 25 Cdo 618/2001 – Podle § 415 ObčZ je každý povinen zachovávat vždy takový stupeň pozornosti, který lze po něm vzhledem ke konkrétní časové a místní situaci rozumně požadovat a který – objektivně posuzováno – je způsobilý zabránit či alespoň co nejvíce omezit riziko vzniku škod na životě, zdraví či majetku; uvedené ustanovení však neukládá povinnost předvídat každý v budoucnu možný vznik škody.*

*R 16/1980 – Nedodržení pravidel sportovní hry spočívající v použití pravidly zakázaného způsobu hry je nutné posoudit jako jednání odporující povinnosti počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví. V důsledku toho jde o porušení právní povinnosti, jež zakládá odpovědnost za škodu (§ 420).*

*Nejvyšší soud, 25 Cdo 1106/2003 – Použití sportovního náčiní, které je pro svůj nedobrý stav nebezpečným sportovním zařízením a které ani neodpovídá požadavkům normy na bezpečný provoz pro sportovní činnost na dětském táboře, zakládá porušení povinnosti provozovatele tábora předcházet riziku vzniku škod.*

Jak je tedy vidět, oba postupy pracují s určitým standardem chování, tedy povinností počínat si natolik bedlivě, aby ke vzniku škody nedošlo. Římské právo tento standard nazývá *diligens pater familias* (obezřetnost hodná hlavy rodiny, tedy hospodáře), anglosaské právo *duty of care*, německé právo *des sorgfältigen Verhaltens*.

---

<sup>12</sup> Tamtéž, s. 61.

### 2.3.1.1.2 Porušení smluvní povinnosti a vztah ke třetím osobám

Jak už bylo řečeno, z hlediska odpovědnosti za škodu je lhostejné, zda protiprávnost spočívá v porušení smluvní či zákonné povinnosti. Zajímavá a nikoli pouze teoretická otázka však je, zda může být na základě porušení povinnosti ze smlouvy dána odpovědnost vůči třetím osobám (subjektům stojícím mimo smluvní vztah). Tuto otázku řešil ve své rozhodovací činnosti i Nejvyšší soud. Právní věta judikátu, publikovaného ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek 4/2003 pod číslem 54 (sp. zn. 20 Cdo 1499/2000), zní: „Existence protiprávního úkonu jako předpokladu odpovědnosti za škodu je dána i tam, kde škůdce porušil povinnost ze smlouvy uzavřené s jinou osobou než poškozeným, jestliže závazek, k jehož porušení došlo, měl dopad do právní sféry poškozeného.“ V jiném případě Nejvyšší soud vyslovil následující právní větu (R 56/2004, 29 Odo 379/2001): „Porušení smluvní povinnosti je protiprávním úkonem i ve vztahu k poškozenému, který není účastníkem smlouvy.“

Podle Nejvyššího soudu tedy v případě porušení povinnosti ze smlouvy uzavřené mezi subjekty A a B může nastat odpovědnost za škodu ze strany kontrahentů vůči osobě C. Soud postupoval ve své argumentaci takto: protiprávní úkon je úkon, který je v rozporu s právem a přitom není rozhodné, zda jde o závazek vyplývající ze smlouvy či ze zákona. Soud dále konstatoval, že dle právní teorie může v případě porušení závazku ze smlouvy nastoupit odpovědnost vůči spolukontrahentovi, zatímco v případě porušení zákonného závazku přichází v úvahu odpovědnost vůči jakémukoli subjektu. Podle Nejvyššího soudu je však takový výklad zjednodušený. Soud dovozuje, že i v případě porušení smluvního závazku připadá v úvahu odpovědnost vůči třetí straně, pokud závazek, k jehož porušení došlo, měl dopad do právní sféry poškozeného. Podstatné je, že byla porušena právní povinnost, která **sloužila k ochraně subjektivních práv poškozeného** (byť prostřednictvím smluvního ujednání jiných osob, které nemělo povahu smlouvy ve prospěch třetího).

K tomuto právnímu názoru však lze mít poměrně závažné výhrady a to jak z teoretického, tak z praktického hlediska. Na prvním místě je třeba si uvědomit, že přestože zákonná úprava odpovědnosti za škodu mezi porušením smluvní a zákonné povinnosti nerozlišuje, nelze přehlédnout jejich rozdílnou povahu.<sup>13</sup> Tato problematika souvisí s rozlišováním tzv. absolutních a relativních práv. Zatímco práva absolutní působí

<sup>13</sup> KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, et al. Občanské právo hmotné. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha : Aspí, 2005. II. svazek, s. 427.

vůči všem, práva relativní platí pouze vůči určitým subjektům. Platí tedy, že absolutnímu právu jednoho subjektu odpovídá **obecná povinnost všech** ostatních subjektů toto právo nerušit (tato povinnost platí *erga omnes*, vůči všem), relativnímu právu jednoho subjektu odpovídá **konkrétní povinnost** jiného (**jednoho**) subjektu. Typickým právem absolutním je právo vlastnické, typickým právem relativním je závazek vzniklý ze smlouvy.<sup>14</sup>

V daném případě proto nelze přehlédnout, že přestože **došlo k porušení relativního závazku**, který škůdce měl vůči smluvní straně, **Nejvyšší soud dovozuje následky, které přísluší právům absolutním**. Teoretické východisko k povaze relativních práv je však takové, že relativní právo ve vztahu k třetím osobám **jako by neexistovalo**. Přitom tato relativita právního vztahu má svůj dobrý důvod, souvisí s ústavním postulátem právní jistoty (Melzer).<sup>15</sup> Třetí subjekty totiž zpravidla ani nemají povědomí o existenci smluvních závazků mezi stranami smlouvy, což vyplývá zcela logicky z toho, že smlouva je záležitostí dvou stran. Třetím subjektům ze smlouvy ani nevyplývají žádné důsledky, neboť smlouva se třetích stran žádným způsobem **nedotýká**. Pokud bychom tedy obecně konstruovali odpovědnost i vůči třetím stranám, byly by tyto fakticky silně zvýhodněny v důsledku uzavření smlouvy cizími subjekty. Pro toto zvýhodnění ovšem není žádný důvod. Důsledkem přijetí tohoto právního názoru Nejvyššího soudu v obecné rovině by tedy bylo nepřiměřené zatížení subjektů každé smlouvy téměř bezbřehou možnou odpovědností vůči třetím osobám.

Jaké důsledky by teoreticky mohla tato konstrukce mít, osvětlí následující příklad: Osoba A bydlí v obci Y, ve které však chybí prodejna potravin, a obyvatelé jsou tak nuceni podnikat dlouhou cestu za nákupem do obce Z. Osoba A se tedy rozhodne rozvinout podnikatelskou činnost v obci Y a s tím se svěří osobě B, stavebnímu podnikateli. Osoba B se ve smlouvě o dílo zaváže osobě A ke stavbě prodejny potravin, která má být umístěna v obci Y. Osoba B však kvůli své nedbalosti poruší smluvně převzatou povinnost dokončit stavbu řádně a včas. Osoba A tak nemůže v plánovaném termínu zahájit svou podnikatelskou činnost, v důsledku čehož musí obyvatelé obce Y nadále dojíždět do vzdálené obce Z za nákupem potravin.

V daném případě tedy osoba B porušila svou povinnost ze smlouvy uzavřené s osobou A a porušení tohoto závazku má přímý dopad na širokou množinu obyvatel obce

---

<sup>14</sup> BOGUZSAK, Jiří, ČAPEK, Jiří. *Teorie práva*. Praha : Codex Bohemia, 1997, s. 95.

<sup>15</sup> MELZER, Filip. Ustanovení § 415 občanského zákoníku a stanovení protiprávnosti jako předpokladu náhrady škody podle občanského zákoníku. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2002, č. III, s. 265.

Y, protože v důsledku tohoto porušení vzniká obyvatelům obce Y prokazatelná škoda ve formě cestovních nákladů, které by, pokud by osoba B svůj závazek neporušila, neexistovaly (*conditio sine qua non* neboli je dána příčinná souvislost). Je tedy dáno porušení smluvní povinnosti, nexus, škoda a stejně tak i zavinění, neboť osoba B věděla o situaci v obci a o důsledku, který zpoždění stavby bude mít a ke zpoždění došlo v důsledku její nedbalosti.

Je evidentní, že důsledky takového rozšíření odpovědnosti za škodu jsou v praxi nemyslitelné. Nejvyšší soud však neměl ve svém judikátu namysli takto širokou aplikaci, ve skutečnosti se odpovědnost vůči třetí osobě stojící mimo smlouvu má dovést pouze v případě, že předmětné porušené ustanovení sloužilo k její ochraně. I k takto omezené aplikaci této právní věty lze však mít několik výtek, a to přestože v daném rozhodovaném případě šlo jistě o řešení spravedlivé, jak vyplývá i ze studia samotného skutkového stavu popsaného v rozhodnutí. Podle mého názoru totiž pokud v určitém konkrétním případě skutečně jde o složitý provázaný vztah mezi více subjekty, což se projevuje například ve faktu, že porušení určité smluvní povinnosti se může dotýkat více subjektů, je třeba aby samy tyto subjekty upravily odpovídajícím způsobem své právní postavení v rámci příslušných (například vícestranných) smluv dle zásady *vigilantibus iura*. Pokud by k takovému zodpovědnému a opatrnému upravení vzájemných vztahů skutečně došlo, nebylo by pak třeba soudního vyvození odpovědnosti i mimo smluvní vztah, které z výše zmíněných teoretických důvodů nemůže obstát, byť činím nesporným, že v daném případě skutečně šlo o řešení spravedlivé.

**Nelze tedy než uzavřít, že smluvní závazkový vztah se týká pouze smluvních stran a i případné porušení závazku z něj vyplývajícího tak může založit odpovědnost pouze v rámci tohoto vztahu.**

Na závěr bych rád uvedl citát rakouského civilisty E. Kärnera: „*Zatímco absolutně chráněné statky – jako např. vlastnické právo nebo osobnostní práva – požívají ochranu vůči komukoliv, neexistuje všeobecná povinnost chránit cizí majetkové zájmy. Takové situace nejsou totiž dostatečně zřetelné, zásah často navíc odpovídá zásadám tržního hospodářství a soutěži, a náhrada by mnohdy vedla k bezbřehému rozšiřování odpovědnosti.*“<sup>16</sup>

---

<sup>16</sup> KÄRNER, Ernst. Reforma rakouského práva odpovědnosti za škodu. In TICHÝ, Luboš. (ed.) *Vývoj práva deliktovní odpovědnosti za škodu v České republice, Rakousku a Evropě*. Praha : Univerzita Karlova, 2005. s. 41.

### 2.3.1.1.3 Okolnosti vylučující protiprávnost

Je-li určité jednání právem dovoleno, pak je pojmově vyloučena jeho protiprávnost jako jeden z předpokladů nástupu odpovědnosti za škodu. Jde o situace, kdy jednání, které by za jiných okolností bylo posuzováno jako protiprávní, právě vzhledem k těmto okolnostem jako protiprávní posuzováno nebude.

K těmto okolnostem patří:

- I. Plnění zákonné povinnosti
- II. Výkon subjektivního práva
- III. Svépomoc
- IV. Jednání v krajní nouzi
- V. Jednání v nutné obraně
- VI. Svolení poškozeného

#### Ad I. – Plnění zákonné povinnosti

Jde o případy, kdy určité jednání je přímo přikázáno právní normou (typicky veřejnoprávní). Takové jednání tedy není možné posoudit jako protiprávní. Může jít například o uvalení vazby v souladu s trestním řádem, kdy přirozeně nevzniká povinnost k náhradě škody vůči osobě takto vazebně zajištěné.

#### Ad II. – Výkon subjektivního práva

Jde defacto o obrácenou stranu mince k předchozímu případu. Dovoluje-li subjektivní právo určité chování, pak výkon takového práva nemůže být protiprávní (*neminem laedit qui suo iure utitur*). Takový výkon práva nesmí ovšem bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných a nesmí být v rozporu s dobrými mravy. Nesmí tedy jít o tzv. šikanózní výkon práva, neboli o jeho zneužití, které dovoleno není a které může založit odpovědnost za škodu.<sup>17</sup>

#### Ad III. – Svépomoc

Svépomoc je jedním z výjimečných případů, kdy právo dovoluje tomu, jehož právo je bezprostředně ohroženo či porušeno, aby se sám svého práva domohl, tedy aby tomuto

---

<sup>17</sup> Více viz v kapitole věnované jednání *contra bonos mores* jako jednomu z alternativních předpokladů vzniku odpovědnosti za škodu.



útočku zamezil sám bez intervence státní moci. Ustanovení o svépomoci tuto problematiku upravuje obecně (v platném právu jde o § 6 ObčZ), ve vztahu *lex specialis* vůči svépomoci jsou pak například ustanovení o krajní nouzi a nutné obraně.

Svépomoc je obecně dovolena, jestliže bezprostředně hrozí (či trvá – *arg. a maiori ad minus*) nedovolený zásah do práva. Intenzita svépomoci však nesmí překročit přiměřenou míru, tedy zvolené prostředky musí odpovídat povaze útoku. Není-li v daném případě dána bezprostřednost ohrožení či je-li překročena přiměřená intenzita svépomocného jednání, jde o vybočení z mezí svépomoci a tedy o protiprávní jednání.

#### **Ad IV. – Jednání v krajní nouzi**

Jednání v krajní nouzi je jedním z typů svépomocného, právem dovoleného jednání. Jednáním v krajní nouzi (stejně jako jednáním v nutné obraně) se zabývá zejména trestněprávní teorie, oba tyto instituty mají však svou vlastní úpravu i v občanském právu. Platný občanský zákoník se této problematice věnuje ve svém § 418. V rámci souladu a systematiky právního řádu je však třeba tento institut chápat jednotně pro celý právní řád.

Pro jednání v krajní nouzi platí, že ten, kdo v krajní nouzi jedná, neodpovídá za škodu takto způsobenou. Za tu naopak odpovídá ten, kdo stav krajní nouze vyvolal.

Pro jednání v krajní nouzi musí být splněny následující podmínky: musí existovat bezprostřední hrozící nebezpečí statkům chráněným občanským právem (typicky zdraví, život, majetek), přičemž ten, kdo chce jednat v krajní nouzi, nesmí být zároveň tím, kdo toto hrozící nebezpečí vyvolal. Nesmí jít ani o nebezpečí, které je ohrožený povinen snášet (tato povinnost může vyplývat z jeho zaměstnání, tedy například policista, hasič, voják, plavčík). Další důležitou podmínkou je tzv. zásada subsidiarity: pro daný způsob odvrácení nebezpečí se lze rozhodnout jen tehdy, není-li možné tuto škodu odvrátit jiným způsobem (například útekem). Nejdůležitější a logickou podmínkou jednání v krajní nouzi pak je, že způsobená škoda, vzniklá při odvrácení hrozícího nebezpečí, nesmí být stejně závažná či ještě závažnější než následek, který hrozil. Jinak by totiž takové jednání postrádalo racionální smysl.

K jednání v krajní nouzi je oprávněn každý. V případě vybočení z mezí institutu krajní nouze se dané jednání stává protiprávním.

## Ad V. – Jednání v nutné obraně

Jednání v nutné obraně je privilegovaným ustanovením oproti obecnějšímu jednání v krajní nouzi. Hlavním rozdílem je, že u jednání v nutné obraně není požadováno splnění tzv. zásady subsidiarity (čili může jít o jednání v nutné obraně přestože šlo útok odvrátit i jinak, typicky útekem). Dále není požadováno, aby způsobená škoda nebyla větší než škoda původně z útoku hrozící. To je třeba chápat jako oprávněné zvýhodnění napadené osoby.

Pro jednání v nutné obraně musí být splněna tato základní podmínka: musí zde být dán bezprostředně hrozící či trvajícím protiprávní útok na chráněné občanskoprávní vztahy (typicky zdraví, život, majetek). Musí jít o útok, čili o úmyslné počínání jiné fyzické osoby – kupříkladu při napadení volně pobíhajícím psem proto patrně bude přicházet v úvahu pouze jednání v krajní nouzi, kde již nastupuje podmínka subsidiarity (pokud by však šlo o poštvaného psa, jde již o živý nástroj v ruce člověka, tedy o útok).<sup>18</sup> Samotný útok také musí být protiprávní, proti právem dovolenému chování nepřichází aplikace jednání v nutné obraně vůbec v úvahu (např. proti prováděné exekuci). Protiprávní útok musí také bezprostředně hrozit či trvat. Tedy kupříkladu jestliže již útok pominul (fakticky skončil), jde o exces z nutné obrany (nejde již o obranu, ale o oplácení).

Samotné jednání v nutné obraně pak nesmí být zcela zjevně nepřiměřené povaze útoku. V souladu s trestním zákonem je třeba tuto zjevnou nepřiměřenost vyložit tak, že se jedná o případy, kdy nepoměr použitých prostředků je zcela očividný. Kupříkladu ze samotného faktu, že poškozený ke své obraně použil silnější prostředek (střelnou zbraň), zatímco škůdce měl k dispozici pouze podstatně slabší zbraň (např. tyč), ještě nelze usuzovat na nepřiměřenost takové obrany. V úvahu je třeba důsledně vzít všechny okolnosti daného případu, jako jsou moment překvapení, strach, zmatek a nutnost rychle se rozhodovat na straně obránce, stejně jako faktický poměr sil a kondice útočníka a obránce. Na rozdíl od jednání v krajní nouzi není nutné, aby byl splněn požadavek přiměřenosti obrany v tom smyslu, že obránce nesmí způsobit větší škodu, než která mu hrozila.

Subjektem oprávněným jednat v nutné obraně je každá fyzická osoba. Je velmi důležité, že nutnou obranu nemusí vést jen osoba, vůči níž útok směřuje, ale na obranu této osoby může vystoupit zásadně každý.

---

<sup>18</sup> JELÍNEK, Jiří, et al. *Trestní právo hmotné*. 1. vyd. Praha : Linde, 2005, s. 247.

Stejně jako obecně u každé svépomoci pro nutnou obranu platí, že dojde-li k vybočení z mezí tohoto institutu (k excesu), jednání se stává protiprávním.

*R II/1965, s. 232 – O nutnou obranu nepůjde tam, kde útok již fakticky skončil, nebo se reaguje na útok takovým způsobem, že se útok ve skutečnosti oplácí a nikoli odvrací. U nutné obrany se nevyžaduje přiměřenost obrany ve smyslu naprosté proporcionality mezi významem ohroženého společenského vztahu a vztahu dotčeného.*

*O vybočení z mezí nutné obrany pro její zřejmou nepřiměřenost půjde jen tehdy, jestliže se využije prostředku podstatně silnějšího, než bylo za dané situace třeba k odvrácení útoku, nebo když škoda způsobená obranou je v hrubém nepoměru ke škodě hrozící z útoku. Každý případ nutné obrany musí být posuzován komplexně ve všech souvislostech jeho okolností a přísně individuálně.*

*R 26/1967 – Jde o nutnou obranu, odvrací-li napadený svým činem útok na tělesnou integritu přímo mu hrozící proto, že se snažil odvrátit útok směřující proti tělesné integritě třetí osoby.*

*R 49/1970 – Přiměřenost obrany je třeba posoudit se zřetelem ke všem okolnostem případu; na vybočení z mezí nutné obrany nelze usuzovat jen z toho, že se napadený bránil zbraní proti neozbrojenému útočníkovi, věkově podstatně mladšímu, fyzicky zdatnějšímu a známému svou agresivitou.<sup>19</sup>*

#### **Ad VI. – Svolení poškozeného**

Dá-li poškozený souhlas k jednání, z něhož později vznikne škoda, je protiprávnost obecně vyloučena (*volenti non fit iniuria*). Poškozený však nemůže dát souhlas k takovému jednání, které by ohrozilo statky, se kterými nemůže nikterak nakládat (kupříkladu život). Takové svolení by bylo neplatné a samotné jednání škůdce protiprávní.

Důležité také je, že samotné svolení je právním úkonem a proto musí splňovat požadavky na právní úkon kladené (osoba musí být způsobilá k právním úkonům, úkon musí být učiněn svobodně, vážně, určitě a srozumitelně atd.). Svolení poškozeného musí být také dáno ještě před vznikem samotné škody.

---

<sup>19</sup> Všechna tři rozhodnutí jsou trestněprávní.

### 2.3.1.2 Škodní událost

Jak již bylo řečeno, v případech tzv. objektivní odpovědnosti za škodu není vznik odpovědnosti za škodu navázán na porušení právní povinnosti, avšak v těchto případech postačí „*zákonem kvalifikovaná událost vyvolávající škodu*“.<sup>20</sup> Není tedy podstatné, zda škodní události skutečně předcházelo zaviněné porušení právní povinnosti (přestože tomu tak většinou bývá, typicky u dopravních nehod). Poškozený zde má tedy značně usnadněné své postavení, a to i z procesního hlediska.

Jde zde o případ, kdy výsledek jednání hodnotíme jako protiprávní nikoli na základě povahy samotného jednání, neboť jde o jednání právem dovolené (např. provozování dopravního prostředku), ale jako protiprávní ho hodnotíme na základě protiprávního následku (škodní události). Protože však pro vznik nároku z odpovědnosti za škodu nestačí jakákoli škodní událost, ale jen zákonem přesně vymezené případy objektivní odpovědnosti, hovoříme o kvalifikované škodní události. Zatímco tedy v případě subjektivní odpovědnosti za škodu hodnotíme protiprávnost na základě protiprávnosti samotného jednání, v případě objektivní odpovědnosti za škodu posuzujeme protiprávnost na základě následku (škodní události).

Zjistíme-li pak tuto kvalifikovanou škodní událost, dovozujeme již vznik odpovědnosti za škodu bez ohledu na případné zavinění. Jak dovozuje teorie<sup>21</sup>, při užití klasického římskoprávního názvosloví bychom zde měli hovořit o tzv. kvazideliktech, neboť zde chybí typický pojmový znak deliktu – zavinění.

---

<sup>20</sup> KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, et al. Občanské právo hmotné. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha : Aspi, 2005. II. svazek, s. 436.

<sup>21</sup> Tamtéž, s. 437.

### 2.3.1.3 Jednání *contra bonos mores*

Třetím z alternativních předpokladů vzniku odpovědnosti za škodu je vedle porušení právní povinnosti a škodní události jednání *contra bonos mores*. Tato koncepce má v právním řádu dlouhou tradici (znal ji ostatně již občanský zákoník z roku 1811) a svou obecnou povahou si jistě zaslouhuje velkou pozornost, které se mu však v praxi příliš nedostává.

V případě právního postižení jednání proti dobrým mravům se dostáváme do situace, kdy je vznik odpovědnosti za škodu navázán na normu stojící zcela mimo právní okruh, a sice dobré mravy. Jde tedy o jednání právní normou dovolené (či spíše balancující na hraně), z hlediska dobrých mravů však jde o jednání nežádoucí.<sup>22</sup> V platném občanském zákoníku tak § 424 ObčZ z právního hlediska velmi zajímavě „vtahuje“ do systému občanskoprávní odpovědnosti i společenskou neprávní normu, tedy dobré mravy, jejíž porušení pak za určitých okolností sankcionuje.

Samotný pojem dobrých mravů přirozeně konkrétně vymezen není a z povahy věci být ani nemůže. Jde o jakýsi soubor obecně uznávaných hodnot, které jsou všeobecně přijímány jakožto nezbytné normy definující základní standard lidského chování ve smyslu slušnosti a poctivosti.<sup>23</sup> Nabízí se paralela se středověkým obyčejem: u obyčejových norem je typické všeobecné přesvědčení o nezbytnosti těchto norem (*opinio necessitatis*) a dále doba, po kterou je tento obyčej zachováván, je natolik dlouhá, že si již nikdo ani nedovede představit, že by to snad mohlo být jinak (*usus longaevus*).

*Sou R NS č. 27 – C 2112 – Nejvyšší soud, 30 Cdo 664/2002 – Dobré mravy jsou měřítkem hodnocení konkrétních situací, odpovídající obecně uznávaným pravidlům slušnosti v souladu s obecnými morálními zásadami demokratické společnosti; mají převážně funkci interpretační.*

Rakouský návrh reformy odpovědnosti za škodu k problematice dobrých mravů říká (§ 1295 odst. 2): „*V rozporu s dobrými mravy jedná ten, kdo jedná v rozporu se základními hodnotami právního řádu anebo ve zřetelném rozporu s obecnými představami*

---

<sup>22</sup> V úvahu ovšem přichází i názor, že každé úmyslné jednání proti dobrým mravům se stává zároveň i jednáním protiprávním v důsledku aplikace obecných občanskoprávních zásad. V tom případě by neměla kategorie úmyslného jednání proti dobrým mravům jako předpokladu vzniku odpovědnosti za škodu smysl, neboť by úmyslné jednání proti dobrým mravům patřilo pod kategorii protiprávního jednání.

<sup>23</sup> KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, et al. Občanské právo hmotné. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha : Aspi, 2005. II. svazek, s. 510.

*o hodnotách, kdo jedná za tím účelem, poškodit druhého anebo kdo zcela zjevně sleduje podstatně méně závažné zájmy než poškozený.“*

Ustanovení o odpovědnosti za škodu způsobenou úmyslným jednáním proti dobrým mravům v podstatě přebírá i návrh nového občanského zákoníku (viz kapitola 4.3.1).

Právní řád nepostihuje každé jednání proti dobrým mravům, pouze jednání úmyslné. Toto řešení je v souladu s vyspělými evropskými právními systémy a má dlouhodobou tradici.

Aplikace tohoto ustanovení přichází v úvahu především tam, kde jde ze strany škůdce o šikanózní výkon práva, tedy výkon práva vedený primárně s úmyslem způsobit jinému škodu či jiného k něčemu donutit. Dále může jít typicky o případy úmyslného sdělení nepravdivé informace a jiného úmyslného uvedení v omyl.

Pro praktické uplatnění práva z odpovědnosti za škodu způsobené jednáním proti dobrým mravům může mít značný význam ustanovení § 136 o.s.ř., které říká, že výši nároku, kterou nelze zjistit vůbec, či s nepoměrnými obtížemi, určí soud dle vlastní úvahy. Toto ustanovení dává této žalobě „reálný základ“ (L. Chalupa).<sup>24</sup>

---

<sup>24</sup> CHALUPA, Luboš. Odpovědnost za škodu způsobenou úmyslným jednáním proti dobrým mravům. Právní rádce. 2003, č. 6, s. 20.

## 2.3.2 Škoda

1. Druhým předpokladem vzniku odpovědnosti za škodu je vznik zákonem uznané škody. Kupříkladu v českém platném právu je za škodu obecně považována „každá majetková (materiální – hmotná) újma (ztráta), kterou lze objektivně vyjádřit (vyčíslit) obecným ekvivalentem, tj. penězi“.<sup>25</sup> Na první pohled je zřejmé, že pod pojem škody zde nejsou řazeny tzv. nemajetkové (ideální) újmy, které jsou podle platného práva odškodněny, jen je-li tak výslovně uvedeno (§ 444 ObčZ). Návrh nového občanského zákoníku k této problematice říká: „Povinnost nahradit jinému újmu zahrnuje povinnost k náhradě majetkové újmy (škoda). Nebyla-li povinnost odčinit nemajetkovou újmu výslovně sjednána, postihuje škůdce, jen stanoví-li to zvlášť zákon“ (§ 2583 odst. 1). Dále pak stanoví: „Kdo odpovídá za újmu na důstojnosti člověka, zejména na jeho životě, svobodě, cti, těle, zdraví, na jménu nebo jiných jeho osobních právech chráněných v části první tohoto zákona, nahradí majetkovou i nemajetkovou újmu, kterou tím způsobil“ (§ 2643 odst. 1).

2.

*PR 4/1996 – Nejvyšší soud, II Odon 15/96 – Škoda je majetková újma vyjádřitelná v penězích, která se projevuje buď jako skutečná škoda nebo jako ušlý zisk. Obě tyto formy jsou v zásadě rovnocenné a existence jedné z nich není podle platného práva podmínkou vzniku a uplatnění druhé formy. Z platného práva tedy nelze dovodit, že by podmínkou vzniku odpovědnosti za škodu ve formě ušlého zisku byl též vznik skutečné škody.*

*Stanovení výše ušlého zisku není libovolné a musí být provedeno tak, aby byla zjištěna pravděpodobná výše blížící se podle běžného uvažování jistotě.*

Škodu je tedy možno dělit na:

- a) skutečnou škodu (*damnum emergens*),
- b) ušlý zisk (*lucrum cessans*).

Ad a). Skutečná škoda je reálnou majetkovou ujmovou vyjádřenou v penězích, která nastala na statku poškozeného v důsledku jednání škůdce. Tato újma zahrnuje kromě

---

<sup>25</sup> KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, et al. Občanské právo hmotné. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha : Aspi, 2005. II. svazek, s. 437.

částky představující samotné poškození majetku i náklady na jeho uvedení v předchozí stav (*restitutio in integrum*).

Ad b). Podle § 1293 ABGB byl ušlý zisk definován tak, že šlo o „zisk, který má někdo očekávat podle obvyčejného běhu věci“. Tato majetková újma tedy spočívá v tom, že v důsledku jednání škůdce se majetek poškozeného nerozmnožil způsobem, který bylo možné rozumně očekávat. Nestačí pouze hypotetický ušlý zisk, musí jít o případ, kdy vzhledem k obvyklému chodu věci mohl být zisk nesporně očekáván, přičemž poškozený musí tuto skutečnost umět odpovídajícím způsobem prokázat.

Nejvyšší soud však ve svém rozhodnutí ze dne 23. srpna 2007 sp. zn. 25 Cdo 296/2006 dovedl: „Ušlým ziskem může být i ztráta vyvolaná tím, že poškozený byl nucen zaplatit pokutu na základě rozhodnutí zrušeného pro nezákonnost a nemohl tak po určitou dobu s penězi nakládat“.

Nesporným příkladem zůstává typicky ušlý zisk provozovatele automobilové dopravy, který má v důsledku dopravní nehody vyřazen z činnosti kamion a tak mu doložitelným způsobem uchází standardní zisk z jeho běžného provozu.<sup>26</sup>

Samotný rozsah ušlého zisku se může v konkrétních případech značně lišit podle postoje, které zaujme k otázce širě jeho výkladu. Jisté je, že široce pojatý výklad může vést k poměrně tvrdým aplikačním důsledkům. Sporná zůstává například otázka, kdy podnikatel zmešká v důsledku dopravní nehody obchodní jednání a ztratí tím možnost uzavření určité smlouvy, ze které by mu plynul zisk.<sup>27</sup> Praxe se shoduje, že jako interpretační hledisko lze i v oblasti občanského práva použít ustanovení § 379 ObchZ. Za „ušlý prospěch lze považovat takovou majetkovou ztrátu, kterou mohl v okamžiku vzniku závazkového vztahu škůdce – posuzováno objektivně a konkrétně – předvídat. Řečeno negativně jako ušlý zisk se nenahrazuje škůdcem nepředvídatelná škoda“.<sup>28</sup> Jde tedy o jakýsi **korektiv zavinění** ve vztahu k možnému následku, tedy zda škůdce mohl podle obvyklého chodu věci vznik této škody předvídat. I při použití tohoto výkladového pravidla však může řada otázek zůstat sporných, i výše uvedený případ. Lze zmeškané pracovní jednání považovat za předvídatelný důsledek dopravní nehody či nikoli?

<sup>26</sup> PETR, Bohuslav. Ušlý zisk, vývoj právní úpravy a aktuální problémy spojené s hledáním mezi v rozhodovací činnosti soudů. In TICHÝ, Luboš. (ed.) *Vývoj práva deliktní odpovědnosti za škodu v České republice, Rakousku a Evropě*. Praha : Univerzita Karlova, 2005. s. 85.

<sup>27</sup> Tamtéž, s. 85.

<sup>28</sup> KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, et al. *Občanské právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha : Aspi, 2005. II. svazek, s. 440.



*Sou R NS č. 6 – C 512 – Nejvyšší soud, 25 Cdo 1946/2000 – Znemožní-li škůdce zaviněným poškozením vozidla poškozenému, aby se dostavil k obchodnímu jednání, odpovídá za ušlý zisk, o nějž poškozený přišel absencí u tohoto jednání; okolnost, že škůdce zároveň odpovídá za škodu na vozidle poškozeného, nevylučuje příčinnou souvislost mezi porušením právní povinnosti ústícím v poškození vozu a škodou, která poškozenému vznikla tím, že nedošlo k uzavření smluv, z nichž mu měl vzniknout prospěch.*

Samotný obchodní zákoník pak v oblasti ušlého zisku nabízí ještě jedno zajímavé řešení. Vzhledem ke značné komplikovanosti prokazování skutečně ušlého zisku nabízí možnost požadovat tzv. abstraktní ušlý zisk, který představuje zisk zpravidla dosahovaný v daném oboru, za obdobných podmínek v poctivém obchodním styku. I tento abstraktní ušlý zisk je však pochopitelně třeba procesně prokázat.

3. Další již zmiňovanou kategorií škod jsou tzv. nemajetkové újmy. Typickou nemajetkovou újmou je újma na zdraví, přičemž platí, že nemajetkové újmy jsou odškodňovány, stanoví-li tak zákon (jedná se o § 444 a násl. ObčZ).

Poškozenému vzniká nárok na náhradu za ztrátu na výdělků, právo na náhradu účelně vynaložených nákladů spojených s léčením, případně právo na náhradu nákladů pohřbu či výživy pozůstalých. Platné české právo dále přiznává i nárok na přiměřené zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu, kterou představuje náhrada za vytrpěné bolesti, za ztížení společenského uplatnění a odškodnění v případě úmrtí blízké osoby. V těchto případech již nelze vzniklou újmu exaktně finančně vyjádřit, a právo z odpovědnosti za škodu zde, jak již bylo v úvodu zmíněno, neplní funkci **reparační** (ve smyslu náhrady vzniklé škody), ale mluvíme zde o funkci **satisfakční** (poskytuje poškozenému přiměřené zadostiučinění, nelze však říci, že by šlo o přesnou protiváhu utrpěné újmy).

### 2.3.3 Příčinná souvislost

„Má-li se škoda přesunout z poškozeného na jinou osobu, pak to lze učinit řádně za splnění jednoho předpokladu, totiž, že tato jiná osoba má s tou škodou „do činění“, tedy existuje souvislost mezi ní samotnou nebo její sférou a vzniklou škodou.“ (H. Koziol)<sup>29</sup>

Dalším předpokladem vzniku odpovědnosti za škodu je existence příčinné souvislosti (*nexu*) mezi porušením právní povinnosti (škodní událostí, resp. jednáním *contra bonos mores*) a vzniklou škodou. Jde o složitou skutkovou otázku, která musí objasnit, zda mezi příčinnou a následkem existuje dostatečně silná spojitost, aby odůvodnila vznik právní odpovědnosti za způsobenou škodu. Z hlediska hmotného práva jde o kategorii objektivní, z hlediska procesního o kategorii skutkovou.

Reálný svět však není natolik jednoduchý, aby šlo vždy jednoznačně určit, jaká událost neodvratně způsobila druhou. Naopak existují velké soubory příčin, které přicházejí v úvahu a izolovat z těchto složitých jevů jednu příčinu a odpovídající následek nemusí být zcela jednoduché. Právě pro řešení komplikovanějších případů se rozvinula řada teorií, které na příčinnou souvislost různým způsobem nazírají. Vzhledem k tomu, že příčinná souvislost je i jedním z prvků objektivní stránky trestného činu, řadu z těchto teorií propracovala trestněprávní teorie.

Základní teorií o podstatě příčinné souvislosti je tzv. **teorie nutné podmínky**, neboli *conditio sine qua non*. Podle této teorie existuje příčinná souvislost mezi dvěma jevy vždy, nenastal-li by druhý jev bez toho, aniž by nastal první. V příčinné souvislosti s následkem je pak každý jev, bez něhož by následek nenastal. Podle této teorie existuje tedy zpravidla vždy více příčin, které je možné označit za stojící v příčinné souvislosti s následkem, bez ohledu na to, že některá z nich sehrála podstatnější úlohu než druhá. Tato teorie se aplikuje především v oblasti trestního práva. Jde o základní právní vyjádření kauzality.

*Principles of European Tort Law, článek 3:101 (Conditio sine qua non): „An activity or conduct (hereafter: activity) is a cause of the victim's damage if, in the absence of the activity, the damage would not have occurred.“*

---

<sup>29</sup> KOZIOL, Helmut. Problémy příčinnosti. In TICHÝ, Luboš. (ed.) *Vývoj práva deliktní odpovědnosti za škodu v České republice, Rakousku a Evropě*. Praha : Univerzita Karlova, 2005. s. 107.

Nelze přehlédnout, že při přísně logickém chápání teorie nutné podmínky můžeme dospět k značně překvapujícím, téměř absurdním závěrům. Množina událostí, které nám totiž mohou připadat v příčinné souvislosti s určitou vzniklou škodou, může být značně široká a dosti časově, místně i významově od škodní události odvislá.

Druhou z hlavních teorií je teorie **adekvátní příčinné souvislosti**. Podle teorie adekvátní příčinné souvislosti je určitý následek způsoben určitou příčinou jen tehdy, jestliže tato příčina je nejen podmínkou následku, nýbrž má-li „*zároveň podle obvyklého (přirozeného) chodu věcí i podle obecné zkušenosti zpravidla – typicky (generálně) za následek způsobení této škody.*“<sup>30</sup> Pouze taková příčina se považuje za adekvátní a právně významnou příčinu škody a dostatečným důvodem pro vznik právní odpovědnosti.

Jinými slovy jde opět o požadavek předvídatelnosti, neboli zavinění ve vztahu k příčinné souvislosti. Otázkou tedy je, zda škůdce mohl podle obvyklého chodu věcí předvídat způsobení této škody v příčinné souvislosti. S obdobným korektivem zavinění jsme se již setkali u problematiky rozsahu nahrazované škody, konkrétně u ušlého zisku. Tato předvídatelnost se musí posuzovat objektivně, podobně jako u nevědomé nedbalosti (zda škůdce vědět **měl a mohl**), v tomto případě hodnotíme, zda škůdce mohl vzhledem k obvyklému chodu věcí následek předvídat. Při tomto hodnocení je třeba vzít jako měřítko příslušný objektivní standard chování (koncept rozumně se chovající osoby, tzv. *reasonable person*).

Zvláštními, relativně komplikovanými, případy příčinné souvislosti jsou například:

- a) konkurující příčinnost,
- b) alternativní příčinnost,
- c) potenciální příčinnost,
- d) neurčitá dílčí příčinnost.

#### **A) Konkurující příčinnost**

Jako konkurující příčinnost označujeme situace, kdy je dáno jednání více osob, přičemž jednání každé z nich by samo o sobě způsobilo škodu. V tomto případě (v souladu s teorií adekvátní příčinné souvislosti) považujeme každé z daných jednání za příčinu škody. Škůdci budou za způsobenou škodu odpovídat solidárně.

---

<sup>30</sup> KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, et al. Občanské právo hmotné. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha : Aspi, 2005. II. svazek, s. 450.

*Principles of European Tort Law, článek 3:102: „V případě více jednání, z nichž každé by samo způsobilo škodu v ten samý okamžik, je považováno každé jednání za příčinu škody poškozeného.“*

## **B) Alternativní příčinnost**

Jako alternativní příčinnost označujeme situace, kdy je dáno jednání více osob, přičemž jednání každé z nich by bylo samo o sobě způsobilé být příčinou vzniku škody; není však jisté, které z daných jednání škodu skutečně způsobilo.

Vezměme si modelový příklad alternativní kauzality, který rozhodoval rakouský nejvyšší soud<sup>31</sup>: Lovec A a lovec B, kteří stojí těsně vedle sebe, chtějí skolit koroptev a oba vystřelí ve stejný moment, přehlédnou však, že dráha střely protíná cestu. Pocestný je pak zasažen brokem, nelze však zjistit, zda střela pochází ze zbraně lovce A či lovce B.

Řešení, ke kterým je možno dospět, je pak možno rozdělit do dvou hlavních skupin. V prvním případě, tedy pokud vyjdeme z klasických zásad odpovědnosti za škodu, nemůžeme přehlédnout, že v daném případě nelze procesně prokázat nexus (tedy příčinná souvislost, příčinnost či kauzalita), přestože ostatní prvky odpovědnosti za škodu jsou jednoznačně dány. Existuje zde protiprávní chování obou lovců, způsobená škoda i zavinění, stejně jako je zřejmé, že škodlivý následek způsobil nepochybně lovec A či lovec B. Lovci A ani lovcem B tedy nelze individuálně prokázat vznik odpovědnosti za škodu a poškozený se nemá na kom hojit. K tomuto řešení by patně dospělo i platné české právo, když by vzhledem k absenci ustanovení o příčinné souvislosti muselo být případné jiné řešení výsledkem tvůrčího soudního rozhodnutí.

Toto nastíněné řešení je tedy evidentně nespravedlivé vůči poškozenému. Ze strany potenciálních škůdců je pak jeden lovec zvýhodněn stejnou měrou jako je znevýhodněn poškozený (fakticky odpovědný škůdce nemusí hradit vzniklou škodu); vůči druhému (tedy neodpovědnému) lovcem jde o řešení spravedlivé.

Druhý směr, kterým se může dát naše úvaha, směřuje k odpovědnosti obou lovců (ať už jde o odpovědnost dílčí či solidární).<sup>32</sup> Takto dospějeme k řešení, kdy (za předpokladu platební solventnosti obou škůdců) poškozený je se svým nárokem uspokojen, zatímco každý z (potenciálních) škůdců nese určitý díl škody (zpravidla v té míře, která

<sup>31</sup> Sbirka civilně právních rozhodnutí k.k. Nejvyššího soudu, nová řada (GIUNF) 4329.

<sup>32</sup> H. Koziol poukazuje na to, že ve své podstatě jde vzhledem k regresům vůči ostatním škůdcům pouze o odpovědnost za riziko nesolventnosti, tedy zda má jít toto riziko k tíži poškozenému anebo potenciálních škůdců.

odpovídá pravděpodobnosti, že jednání konkrétního škůdce vedlo ke vzniku škody – viz Principy čl. 3:103 odst. 1, návrh novely rakouského deliktního práva § 1294 odst. 2 *in fine*).

*Principles of European Tort Law, článek 3:103, odst. 1: „V případě více jednání, z nichž každé by bylo samo dostatečnou příčinou škody, přičemž však zůstává nejistým, které jednání ji ve skutečnosti způsobilo, musí být každé jednání považováno za příčinu v rozsahu pravděpodobnosti, v jaké mohlo způsobit škodu poškozenému.“*

V tomto případě lze říci, že k nespravedlnosti zde dochází vůči jednomu z potenciálních škůdců, a to vůči tomu, který škodu svým jednáním fakticky nezpůsobil. Toto řešení lze však obecně považovat za mnohem vhodnější i spravedlivější než řešení první, zejména vzhledem k následujícím okolnostem: ze strany tohoto potenciálního škůdce došlo k jednání, které bylo **konkrétně nebezpečné, protiprávní a zaviněné** a bylo pouze věcí **náhody**, že škodu nezpůsobil on, ale druhá osoba, přičemž **tato náhoda je do té míry subtilní, že nelze procesně prokázat**. Bylo by tedy proti smyslu spravedlnosti, kdyby byl v důsledku tohoto faktu postižen poškozený, který by neměl na kom uplatnit svůj nárok, jelikož by nemohl ani vůči jednomu z potenciálních škůdců prokázat nexus.

Nelze ovšem přehlížet ani fakt, že se v případě obou škůdců spokojíme pouze s tzv. potenciální kauzalitou. Tato skutečnost, tedy že *de facto* vždy dochází při uplatnění konceptu alternativní kauzality k postižení někoho, kdo škůdcem nebyl (přestože není možné zjistit, zda-li tomu tak je), byl i příčinou kritiky tohoto konceptu (např. ve Švýcarsku).

### **C) Potenciální příčinnost**

Potenciální příčinnost označuje situaci, kdy první jednání již způsobilo škodu a následné druhé jednání už má pouze potenciál způsobit tu samou škodu (stejného rozsahu). Toto druhé jednání již pak nebereme v úvahu (nedošlo-li ke zhoršení škody).

*Principles of European Tort Law, článek 3:104, odst. 1: „Jestliže jednání vedlo definitivně a neodvratně ke způsobení škody poškozenému, následné jednání, které by samo způsobilo tu samou škodu, nebude bráno v potaz.“*

#### **D) Neurčitá dílčí příčinnost**

Neurčitá dílčí příčinnost označuje případy, ve kterých je zřejmé, že žádné z více konkurujících jednání nemohlo způsobit samo celou škodu. Jako řešení předpokládáme, že jednání přicházející v úvahu způsobila škodu rovným dílem. Jde opět o jednoznačné zvýhodnění procesní situace pro poškozeného.

*Principles of European Tort Law, článek 3:105: „V případě více jednání, kdy je jisté, že žádné z jednání nezpůsobilo celou škodu ani její určitelnou část, se předpokládá, že ta jednání, která zjevně [minimálně] přispěla ke škodě, ji způsobila rovným dílem.“*

### 2.3.3.1 Koncepce tzv. ztráty šance (*Loss of Chance, perte d'une chance*)

Za zmínku rozhodně stojí další koncept v oblasti příčinné souvislosti, který se snaží vypořádat se situací, kdy v komplikovaných případech (zejména z oblasti zdravotnictví) nelze zjistit, zda posuzované jednání skutečně vedlo ke vzniku škody. Jde o tzv. model ztráty šance.

Vezměme si následující případ: pacientovi nebyla poskytnuta řádná péče, nelze však zjistit, zda by mohlo včasné a řádné poskytnutí péče zabránit onemocnění či smrti, resp. následku, který nastal. Přestože tedy lékaři nelze prokázat způsobení „reálné“ újmy na zdraví, lékař zcela jistě snížil pacientovu šanci na uzdravení. Stejně tak v případě advokáta, který zmešká lhůtu k podání opravného prostředku, a tedy původní nepříznivý rozsudek nabude právní moci. I v tomto případě však nelze s jistotou usoudit, zda by případné odvolací řízení zlepšilo postavení odvolatele, existovala zde totiž pouze jakási procesní šance na úspěch (byť třeba značná), která byla tímto opomenutím zmařena (oba případy uvádí H. Koziol).<sup>33</sup>

Tato nauka pochází z Francie, zakotvena byla již v principech UNIDROIT mezinárodních kupních smluv:

*UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts, článek 7.4.3., odst. 2 (Certainty of harm): „Compensation may be due for the loss of a chance in proportion to the probability of its occurrence.“*

Koncepci ztráty šance obsahuje i návrh reformy francouzského deliktního práva. V případě Francie jde *de facto* o pozitivně právní potvrzení dlouhé řady precedentů francouzských soudů, první judikát v této oblasti pochází již z konce 19. století.<sup>34</sup>

Případy, na které lze tuto teorii aplikovat, lze rozdělit do následujících skupin:<sup>35</sup>

- a) odpovědnost advokáta,
- b) oblast zdravotnictví,
- c) oblast soutěží obecně,

<sup>33</sup> KOZIOL, Helmut. Problémy příčinnosti. In TICHÝ, Luboš. (ed.) *Vývoj práva deliktní odpovědnosti za škodu v České republice, Rakousku a Evropě*. Praha : Univerzita Karlova, 2005. s. 115.

<sup>34</sup> GRAZIANO, Thomas Kadner. The „Loss of Chance“ in European Private Law: „All or nothing“ or partial compensation in cases of uncertainty of causation. In TICHÝ, Luboš. (ed.) *Causation in Law*. Praha : Univerzita Karlova, 2007. s. 134.

<sup>35</sup> Tamtéž, s. 124 an.

d) ostatní případy.

Případy z oblasti advokátních služeb a zdravotnictví již byly zmíněny. V případech soutěží jde o situace, kdy je někomu protiprávně zabráněno zúčastnit se určitého výběrového řízení či soutěže. Německé právo řešilo případ architekta vyřazeného ze soutěže o nejlepší návrh, řecké soudy pak případy koní vyřazených z dostihu, ve Švýcarsku šlo o případ dívky, která se nemohla zúčastnit soutěže o královnu krásy v důsledku dopravní nehody.

Pokud jde o ostatní případy, T. K. Graziano uvádí případ, kdy v řecké národní loterii žalobcovo číslo nebylo vůbec v osudí, zatímco jiné číslo bylo vylosováno dvakrát.

Tradiční právní přístup řeší tyto situace následujícími způsoby:<sup>36</sup>

#### **A) Vyjasnění příčinné souvislosti *ex post***

Tento postup přichází pojmově v úvahu pouze u případů z oblasti práva. Tvrdí-li totiž žalobce, že utrpěl škodu v důsledku např. nepodání odvolání advokátem, může soud pro stanovení škody jako předběžnou otázku vyřešit, zda zde existoval původní nárok.

Pro nás je zajímavé, že Nejvyšší soud ve svém rozsudku 25 Cdo 1862/2001 ze dne 26. února 2003 řešil obdobný případ, a sice otázku škody v důsledku nedoplnění náležitostí odvolání advokátem, což mělo za následek neúspěch žalobce v odvolacím řízení. V tomto případě soud použil právě tuto metodu, která by z pochopitelných důvodů například u případů z oblasti zdravotnictví nepřicházela v úvahu: z hlediska vzniku škody řešil soud jako předběžnou otázku to, zda předmětná pohledávka vůbec existovala, tj. původní meritum sporu. Soud zde dovedl, že podmínka příčinné souvislosti by zde mohla být splněna pouze za předpokladu, že předmětný nárok byl skutečně po právu a vrátil proto věc okresnímu soudu zpět k novému projednání s tím, že z hlediska vzniku škody je třeba vyřešit jako předběžnou otázku problematiku původního nároku (v původním řízení nižší soudy odpovědnost vůči advokátovi vyvodily).

#### **B) Snížení požadavku na určitost prokázání příčinné souvislosti (*lowering the burden of proof*)**

V případě, který řešil švýcarský soud, bylo z 60 % pravděpodobné, že škoda na zdraví byla způsobena pochybením lékaře. Soud takovou pravděpodobnost uznal za

---

<sup>36</sup> Tamtéž, s. 128 an.



dostačující. V anglickém právu postačuje, že je daná možnost „*more probable than not*“, čili pravděpodobná z více než 50 %.

### C) Obrácení důkazního břemene

Německé soudy v případech škody na zdraví připouštějí obrácení důkazního břemene ve prospěch poškozeného pacienta. V jiných případech, které se týkaly poskytování právních služeb, však soudy tuto možnost odmítly, neboť v případě pochybení advokáta není klient na rozdíl od pacienta existenciálně ohrožen na životě.

### D) Extenzivní aplikace alternativní kauzality

V rakouském právu byl řešen případ, kdy se narodilo těžce postižené dítě, přičemž toto dítě mohlo být poškozeno v důsledku příčiny, kterou lékaři odhalit nemohli, a nebo v důsledku příčiny, která nebyla odhalena díky nedbalosti lékařů. Rakouský soud zde extenzivně aplikoval principy alternativní kauzality (viz výše) a dospěl k dělené odpovědnosti. Lékaři byli za způsobenou škodu odpovědni z jedné poloviny.

Zastánci teorie ztráty šance poukazují na to, že klasickými právními metodami zpravidla dospějeme k situaci „**všechno nebo nic**“ a jen nejnepatrnější rozdíl ve skutkových zjištěních může založit dva naprosto rozdílné výsledky: buď plnou, či žádnou odpovědnost. Koncepce ztráty šance se s tímto problémem vyrovnává tím způsobem, že postihuje již samo ohrožení určité šance. Je-li tedy chlapec těžce postižen a pravděpodobnost, že je postižen v důsledku pochybení lékařů je 25 %, budou lékaři odpovídat za škodu v rozsahu 25 %. Mohlo by tedy dojít k určitému vyrovnání, neboť v situacích, kdy by poškozený za použití klasických metod nezískal nic, by nyní získal alespoň částečné uspokojení. A stejně i naopak: v situacích, kdy by nyní získal žalobce plné odškodnění (například díky otočení důkazního břemene v německém právu), by nově získal jen částečné.<sup>37</sup>

Ačkoli tedy nelze pochybovat o tom, že toto pojetí může vést v konkrétních případech k žádoucím výsledkům, je třeba se pozastavit nad některými problematickými body, které vyvstávají zejména v souvislosti se systémem a logickou uceleností práva deliktů odpovědnosti za škodu.

---

<sup>37</sup> Tamtéž, s. 141.

V první řadě je třeba poznamenat, že odpovědnost za škodu chrání statky, které chrání sám zákon, tedy například zdraví a majetek. **Samotné ohrožení** tohoto statku **zákonem chráněno není** a tak tedy šance na uzdravení **není samostatným právním statkem**, jehož ohrožení by mohlo vyvolat povinnost k náhradě (H. Stoll). Cílem práva odpovědnosti za škodu má být kompenzace škody, nikoli trest za vytvoření pouhého rizika.<sup>38</sup>

Posuzujeme-li tedy daný případ z hlediska vzniku škody, narážíme na značný problém. Zpravidla totiž nelze říct, zda nějaká „hmotná“ škoda z onoho škodlivého jednání skutečně vznikla, avšak co je závažnější, vždy budou existovat případy, kdy opravdu došlo jen k ohrožení určité šance (tedy případ, kdy pacient daným jednáním poškozen vůbec nebyl, byť byl postup lékaře špatný). Tato koncepce potom nápadně připomíná tzv. ohrožovací delikty známé z trestního práva, u nichž k naplnění skutkové podstaty stačí pouhé ohrožení zájmu chráněného zákonem.

Rozhodujícím tedy zůstává, zda vůbec můžeme pouhé ohrožení určité šance považovat za způsobení škody a zda tento přístup je vhodný z hlediska systematiky deliktů odpovědnosti za škodu.

Principy ani rakouský návrh reformy deliktů práva toto učení nepřevzaly, nýbrž se snaží vyřešit tento problém podle obecných pravidel odpovědnosti v případě potenciální kauzality (dle H. Koziola).<sup>39</sup> S pomocí pravidel alternativních kauzality můžeme dle mého názoru dospět k uspokojivým závěrům i v oblasti zdravotnictví, kdy jde například o konkurenci škodlivého jednání a náhody (jako v rakouském případě postiženého chlapce).

---

<sup>38</sup> Tamtéž, s. 139.

<sup>39</sup> KOZIOL, Helmut. Problémy příčinnosti. In TICHÝ, Luboš. (ed.) *Vývoj práva deliktů odpovědnosti za škodu v České republice, Rakousku a Evropě*. Praha : Univerzita Karlova, 2005. s. 118.

## 2.3.4 Zavinění

Zavinění je posledním, subjektivním předpokladem vzniku odpovědnosti za škodu. Problematiku zavinění, podobně jako u příčinné souvislosti, traktuje zejména trestněprávní teorie.

*„Zavinění v občanském právu lze obecně charakterizovat jako psychický (vnitřní – duševní) vztah odpovědného subjektu k jeho vlastnímu úkonu, který se přiči objektivnímu právu, tj. k jeho protiprávnímu úkonu, jakož i ke škodě jako následku tohoto protiprávního úkonu.“<sup>40</sup>*

V rámci kategorie zavinění pak můžeme rozlišovat na základě dvou kritérií:

- a) složka vědění (spočívá v předvídatelnosti následku),
- b) složka volní (zda u škůdce existovala nějaká forma úmyslu či srozumění).

Na základě těchto kritérií pak rozlišujeme:

### A. Úmysl přímý

Úmysl přímý charakterizuje stav, kdy škůdce věděl, že může způsobit škodlivý následek a tento následek způsobit chtěl.

### B. Úmysl nepřímý

V tomto případě škůdce věděl, že může způsobit škodu a třebaže ji přímo způsobit nechtěl, byl s tímto faktem srozuměn.

### C. Vědomá nedbalost

Škůdce věděl, že může škodu způsobit, způsobit ji však nechtěl a nebyl s jejím vznikem ani srozuměn; bez přiměřených důvodů však spoléhal na to, že škodu nezpůsobí.

### D. Nevědomá nedbalost

Nevědomá nedbalost zahrnuje situace, kdy škůdce nevěděl, že může škodu svým jednáním způsobit, vědět to však měl a mohl. Důležitá je zde jak objektivní, tak subjektivní stránka věci – objektivně tedy skutečně vědět měl (například i ve vztahu k průměrně se chovající racionální osobě, tzv. reasonable person) a subjektivně skutečně vědět mohl.

---

<sup>40</sup> KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, et al. Občanské právo hmotné. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha : Aspi, 2005. II. svazek, s. 454.

Samotné rozlišení zavinění na úmysl a nedbalost má velký význam. U některých typů odpovědnosti za škodu je vyžadováno zavinění ve formě úmyslu (např. úmyslné jednání proti dobrým mravům). Úmyslné způsobení škody pak může mít vliv i při stanovení rozsahu náhrady škody. Samotné dělení v rámci těchto kategorií pak již takový význam v občanském právu nemá (omezený význam má i v právu trestním).

Právě vzhledem k faktu, že procesní prokazování zavinění ze strany škůdce může být spojeno s nemalými obtížemi, vytvořila se v rámci odpovědnosti za škodu časem nová kategorie, tzv. objektivní odpovědnost za škodu. Jak již bylo řečeno, v rámci kategorie objektivní odpovědnosti za škodu nemusí být zavinění jako předpoklad odpovědnosti za škodu vůbec vyžadováno. S faktem obtížné prokazatelnosti souvisí i skutečnost, že u obecné odpovědnosti za škodu se v českém právu zavinění presumuje (ve formě nevědomé nedbalosti).

*„Zavinění musí obsáhnout všechny předpokládané znaky, jež naplňují příslušnou zákonnou odpovědnostní skutkovou podstatu. Konkrétně to znamená, že vědění a vůle škůdce musí minimálně zahrnout protiprávní úkon, škodu, příčinnou souvislost.“<sup>41</sup>*

---

<sup>41</sup> ŠVESTKA, Jiří. Odpovědnost za škodu podle občanského zákoníku. Praha : Academia, 1966. s. 117.

## 2.4 Subjekty odpovědností za škodu

Jako subjekt odpovědnosti za škodu přichází obecně v úvahu každá fyzická či právnická osoba. U fyzických osob je obecně třeba, aby v případech, kdy je vyžadováno zavinění, fyzická osoba měla způsobilost k zavinění (tzv. deliktní způsobilost).

Deliktní způsobilost k zavinění „vyžaduje u fyzické osoby takovou psychickou způsobilost rozumovou (intelektuální, rozeznávací, předvidací), jakož i volní (ovládací, určovací – determinační), které ji ve svém spojení umožňují posoudit, resp. rozeznat protiprávnost jejího chování a zároveň se z možných variant chování svobodně rozhodnout pro tu, která je v souladu s právem (*secundum legem*), a naopak odmítnout tu, která je s právem v rozporu (*contra legem*).“<sup>42</sup>

Vznik deliktní způsobilosti za škodu je obecně navázán na dosažení zletilosti. Negativní předpoklad deliktní způsobilosti je dán neexistencí duševní poruchy, která by v okamžiku rozhodování vyloučila rozumové či volní schopnosti, bez ohledu na fakt, zda jde o duševní poruchu trvalou či dočasnou. Za duševní poruchu je pak považován například i stav opilosti. Právo však samozřejmě řeší i situaci, kdy se do stavu, kdy není schopna posoudit následky svého jednání, dostane osoba svým vlastním zaviněním. V těchto případech tedy škůdce za způsobenou škodu odpovídat bude, jiné řešení je ostatně jen těžko představitelné.

Je-li však osoba, byť nezletilá či stížená duševní poruchou, schopna v konkrétním případě posoudit následky svého jednání, odpovědnost za škodu je dána.

Pro případ odpovědnosti právnických osob je pak důležitá zejména zásada, že jedná-li společnost svým statutárním orgánem, je třeba toto jednání považovat ze jednání právnické osoby a za případnou škodu způsobenou tímto jednáním pak bude odpovídat sama právnická osoba. Použije-li právnická osoba k takovému jednání zástupce (typicky zaměstnance) a dojde-li k tomuto jednání při činnosti právnické osoby, odpovídat bude opět právnická osoba.

Samotná deliktní způsobilost vzniká u právnické osoby stejně jako její způsobilost k právním úkonům již dnem vzniku právnické osoby.

---

<sup>42</sup> KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, et al. Občanské právo hmotné. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha : Aspí, 2005. II. svazek, s. 462 an.

## 2.5 Spoluzavinění poškozeného

Pokud by došlo k situaci, kdy by sám poškozený zároveň i byl odpovědný za vzniklou škodu, nesl by svou škodu sám. V tomto případě tedy není co k řešení, v praxi jsou však obvyklé případy, kdy byla škoda způsobena také spoluzaviněním poškozeného. Dojde-li například k automobilové nehodě a poškozený utrpí újmu na zdraví, přičemž porušil povinnost být v autě připoután bezpečnostními pásy, pak můžeme nepochybně konstatovat, že i poškozený musí nést určitý díl spoluviny. Obdobné případy jsou zcela běžné i v soudní praxi, v tomto konkrétním případě soud zpravidla vysloví spoluzavinění poškozeného v rozmezí deseti až dvaceti procent, v závislosti na charakteru dopravní nehody.

Na výše uvedeném případě si můžeme všimnout, že nejde o spoluzavinění z hlediska způsobení škody, ale pouze zavinění ve vztahu ke zvětšení rozsahu škody. Poškozený totiž nezavinil samotnou dopravní nehodu, v důsledku jeho nedbalosti však jeho zranění bylo závažnější. I tak je ovšem spravedlivé, aby se tato okolnost patřičně promítla do výsledného rozložení odpovědnosti.

V platném českém právu tuto problematiku upravuje § 441 občanského zákoníku. Ten stanoví: *„Byla-li škoda způsobena také zaviněním poškozeného, nese škodu poměrně; byla-li škoda způsobena výlučně jeho zaviněním, nese ji sám.“*

### 3 Odpovědnost za škodu v platném právním řádu

#### 3.1 Odpovědnostní systém napříč právními odvětvími

1. Pro civilní právo je základní úpravou v oblasti odpovědnosti za škodu občanský zákoník. Úprava v něm obsažená je ve vztahu *lex generalis* vůči ostatním soukromoprávním úpravám. Jedinou výjimku představuje vzhledem k přetrvávajícímu dědictví socialistického práva zákoník práce. Zatímco zákoník práce č. 65/1965 Sb. vycházel z koncepce úplného vydělení pracovního práva ze systému soukromého práva, tedy ze stavu, kdy občanský zákoník nebylo možné subsidiárně aplikovat a zákoník práce obsahoval kompletní úpravu všech potřebných institutů, současný zákoník práce č. 262/2006 Sb. ve svém § 4 stanoví poměrně problematickou konstrukci: „*Občanský zákoník se na pracovněprávní vztahy podle tohoto zákona použije jen tehdy, jestliže to tento zákon výslovně stanoví.*“ Tato metoda se označuje jako tzv. metoda delegace.

Samotný zákoník práce se pak odpovědnosti za škodu věnuje ve své části jedenácté. Obsahuje samostatnou úpravu prevence škod (zaměstnavatel je povinen vytvářet takové prostředí, aby mohl zaměstnanec řádně plnit své úkoly bez ohrožení zdraví či majetku, zaměstnanec je oproti tomu povinen počínat si tak, aby k těmto škodám nedocházelo).

Obecná klauzule pak stanoví, že zaměstnanec odpovídá za škodu, kterou způsobil zaměstnavateli při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním. Výše požadované náhrady však nesmí přesáhnout 4,5 násobek průměrné měsíční mzdy zaměstnance. Toto omezení se nepoužije pouze v případech škody způsobené úmyslně a dále v případech, kdy ke způsobení škody dojde v opilosti či po zneužití jiných návykových látek. Zavinění zaměstnance musí zaměstnavatel prokazovat. Krom porušení právní povinnosti zaměstnanec odpovídá i za škodu způsobenou úmyslným jednáním proti dobrým mravům.

Zvláštní úpravu představuje odpovědnost za schodek na svěřených hodnotách a odpovědnost za ztrátu svěřených předmětů. V těchto případech musí zaměstnanec nahradit způsobenou škodu vždy v plné výši (jiná praxe by ostatně ani nebyla únosná).

Zaměstnavatel pak odpovídá zaměstnanci za škodu, která zaměstnanci vznikla při plnění pracovních úkolů (nebo v přímé souvislosti s ním) porušením právní povinnosti nebo úmyslným jednáním proti dobrým mravům. Zaměstnavatel odpovídá i za škodu, kterou jeho zaměstnanci způsobili při plnění pracovních úkolů jiní jeho zaměstnanci

jednající jeho jménem. Odpovědnost zaměstnavatele je objektivní. Speciální úprava se pak týká odpovědnosti za věci odložené.

Co se týče obchodního zákoníku, na oblast jeho úpravy můžeme jak již bylo řečeno subsidiárně použít občanskoprávní úpravu. Úprava obchodního zákoníku však obsahuje obecné ustanovení, které se použije na všechny případy porušení práv z obchodně závazkových vztahů. Díky ustanovení § 757 obchodního zákoníku se toto ustanovení dále obdobně použije na porušení jakékoli povinnosti plynoucí z obchodního zákoníku. Prostor pro subsidiární užití obecné občanskoprávní úpravy se tak značně zmenšuje.

Obchodní zákoník ve svém obecném ustanovení § 373 říká, že „*kdo poruší svou povinnost ze závazkového vztahu, je povinen nahradit škodu tím způsobenou druhé straně, ledaže prokáže, že porušení povinnosti bylo způsobeno okolnostmi vylučujícími odpovědnost.*“ Jde tedy o odpovědnost objektivní, bez ohledu na zavinění, avšak s možností zproštění se odpovědnosti. Za okolnost vylučující odpovědnost je považována např. překážka nastalá nepředvídatelně a nezávisle na vůli povinné strany.

Nahrazuje se veškerá **předvídatelná škoda** (viz kapitola 2.3.2 věnovaná problematice škody). „*Škodou nepředvídatelnou obchodní zákoník rozumí škodu, jež převyšuje škodu, kterou v době vzniku závazkového vztahu povinná strana jako možný důsledek porušení své povinnosti předvíдалa nebo kterou bylo možno předvídat s přihlédnutím ke skutečnostem, jež v uvedené době povinná strana znala nebo měla znát při obvyklé péči.*“<sup>43</sup>

Řada zvláštních odpovědnostních institutů je pak upravena i v rámci zvláštních zákonů (zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci, zákon o poskytování náhrad škod způsobených zvláště chráněnými živočichy aj.).

2. Pokud jde o otázku, nakolik může být obecná občanskoprávní úprava aplikovatelná i v oboru práva veřejného, může být zajímavý například následující judikát:

*Nejvyšší soud, 25 Cdo 1319/2004 (ze dne 22. února 2005) – Odpovědnost starosty obce za škodu této obci jím způsobenou při výkonu funkce se řídí občanským zákoníkem. Osoba vykonávající veřejnou funkci se bez dalšího nemůže své odpovědnosti za způsobenou škodu zprostit poukazem na to, že se při své činnosti spoléhala na rady jiných.*

---

<sup>43</sup> PLÍVA, Stanislav. *Obchodní závazkové vztahy*. Praha : ASPI, 2006. s. 144.



Podle občanského zákoníku tedy odpovídá i veřejný funkcionář samosprávného celku, byť jde o škodu způsobenou samosprávnému celku **při výkonu funkce**. Obecná občanskoprávní úprava se zde tedy aplikuje i na oblast, kterou na první pohled upravuje pouze právo správní, tedy právo veřejné. Správní právo (resp. zákon o obcích) totiž v tomto případě problematiku odpovědnosti za škodu nijak neupravuje, a proto soud při posouzení správně aplikoval obecnou úpravu občanskoprávní, neboť byly dány všechny předpoklady jejího nástupu: zaviněné porušení právní povinnosti a v jeho důsledku vznik škody. Sám fakt, že k tomu došlo při výkonu funkce v rámci územně samosprávného celku je tak koneckonců nerozhodný.

## 3.2 Systém odpovědnosti za škodu v občanském právu

### 3.2.1 Prevence škod

Podle § 415 má každý povinnost chovat se tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, životu, majetku či na životním prostředí.<sup>44</sup> Porušení této povinnosti pak může vést k vyvození odpovědnosti za škodu na základě § 420 občanského zákoníku. Nejde tedy o nezávaznou obecnou proklamaci, ale o závaznou právní normu, z jejíhož porušení lze vyvozovat konkrétní důsledky. Tato norma se může sama o sobě uplatnit v případech, kdy jednání, ze kterého vznikla škoda, nebylo přímo protiprávní z jiného právního titulu (např. úmyslný hrubý zákrok spoluhráče při sportovním utkání, viz výše).

Kromě takto stanovené obecné prevenční povinnosti upravuje občanský zákoník i prevenční povinnosti konkrétní. Jde o tzv. zakročovací povinnost podle § 417: každý, komu škoda již konkrétně hrozí, je povinen zakročit k odvrácení takové škody. Nesplní-li ohrožený tuto povinnost, je na místě uvažovat o jeho spoluzavinění ve vztahu ke způsobenému následku (§ 441).

### 3.2.2 Odpovědnost za škodu

Ustanovení zakládající odpovědnost za škodu je možno dělit do dvou kategorií: ustanovení obecná a zvláštní. Jako obecná ustanovení označujeme § 420, obecnou odpovědnost za škodu (tedy odpovědnost za škodu způsobenou jinému protiprávním úkonem) a § 420a, odpovědnost za škodu způsobenou jinému provozní činností. Z hlediska svého obsahu se k těmto ustanovením řadí i § 424, odpovědnost za škodu způsobenou úmyslným jednáním proti dobrým mravům.

§ 420, **obecná odpovědnost za škodu**, je základní obecnou normou, která vyjadřuje, že každý je povinen nahradit druhému škodu, kterou mu způsobil porušením právní povinnosti. Presumuje se zavinění (ve formě nevědomé nedbalosti). Toto ustanovení máme na mysli, hovoříme-li o obecné občanskoprávní odpovědnosti za škodu.

§ 420a, **odpovědnost za škodu způsobenou jinému provozní činností**, má být vzhledem ke svému zařazení obecnou normou pro případy objektivní odpovědnosti za škodu. Předpokladem nastoupení tohoto ustanovení je škodní událost, ke které dojde

---

<sup>44</sup> Není-li dále uvedeno jinak, má se vždy namyslí ustanovení občanského zákoníku č. 40/1964 Sb.

v rámci provozní činnosti (podniku), jestliže se na tuto nevztahují konkrétní speciální ustanovení, které by daný případ upravily zvlášť. Tato odpovědnost je objektivní, zprostit se lze pouze v případě, kdy ke škodní události došlo v důsledku neodvratitelné události, která ovšem neměla původ v samotném provozu, nebo samotným jednáním poškozeného.

**Odpovědnost za škodu způsobenou úmyslným jednáním proti dobrým mravům** dle § 424 je dalším obecným ustanovením, byť zařazeným mezi ustanovení části zvláštní. Jde o úpravu s dlouhou historickou tradicí. Blíže o tomto ustanovení bylo pojednáno v kapitole 2.3.1.3.

Prvním mezi zvláštními ustanoveními je § 421, **odpovědnost za poškození, ztrátu či zničení věci, jež je předmětem závazku**. Dopadá na případy, kdy někdo od jiného převzal věc, která bude předmětem jeho závazkového plnění (např. převzetí určité věci do opravy). V tomto případě taková osoba odpovídá za poškození, ztrátu či zničení takové převzaté věci, ledaže by ke škodě došlo i jinak. Tento liberační důvod si zaslouží pozornost: v zásadě může jít o důvody vnitřní (poškození v důsledku vlastností předmětu, které by se projevíly ve stejné době kdekoli), nebo důvody vnější (např. živelná katastrofa).

Ustanovení § 421a upravuje **odpovědnost za škodu způsobenou okolnostmi, které mají původ v povaze přístroje nebo jiné věci, jichž bylo při plnění závazku použito**. Tato odpovědnost je poměrně přísná, zákon zde nestanoví žádný liberační důvod. V praktickém uplatnění půjde zejména o oblast zdravotnictví (např. selhání zubní vrtačky, diagnostického zařízení apod.). Klíčové pro použití tohoto ustanovení však je, že původ škody musí ležet právě v samotném přístroji či věci, použité k plnění závazku. Pokud by šlo o selhání lidského faktoru, toto ustanovení nelze aplikovat.

Jako speciální případ je upravena i **odpovědnost za škodu způsobenou těmi, kteří nemohou posoudit následky svého jednání** (§ 422). Jde tedy o osoby bez tzv. deliktní způsobilosti. V případě těchto osob, tedy nezletilých a osob s duševní poruchou, může být dána odpovědnost vůči nim samým pouze v případě, shledáme-li u nich v době činu deliktní způsobilost, tedy schopnost rozpoznat následky svých činů (více v kapitole 2.4). Není-li deliktní způsobilost dána, lze uvažovat o odpovědnosti osoby, která nad škůdcem měla vykonávat dohled (typicky např. rodič). Ten, kdo takový dohled měl vykonávat, se může zprostit pouze prokázáním, že tento náležitý dohled nezanedbal.

V úvahu zde připadá i solidární odpovědnost obou subjektů – kupříkladu jak nezletilého, který v době události mohl rozpoznat následky svého jednání, tak i jeho rodiče, který nad ním zanedbal náležitý dohled.

Dalším, v praxi velmi podstatným ustanovení je **odpovědnost za škodu na vnesených, umístěných nebo odložených věcech** (§ 433 a n.).

Občanský zákoník upravuje jednak zvlášť odpovědnost provozovatelů ubytovacích služeb a provozovatelů garáží či obdobných podniků a dále obecnou odpovědnost těch, kteří provozují činnost spojenou zpravidla s odkládáním věcí fyzických osob.

Tato odpovědnost je obecně objektivní. Je charakteristické, že občanský zákoník výslovně zdůrazňuje, že této odpovědnosti se nelze zprostit jednostranným prohlášením (např. typickým „za odložené věci se neručí“). Toto ustanovení není z legislativně technického hlediska nutné, neboť nemožnost se tímto způsobem odpovědnosti zprostit vyplývá již z povahy předmětného ustanovení. Z hlediska adresátů právní normy bez právního vzdělání však nejsou připuštěny žádné pochybnosti.

Odpovědnost nenastává, došlo-li by ke škodě i jinak (typicky uváděný příklad je vnitřní vada věci či živelná katastrofa).

V případě provozování činnosti zpravidla spojené s odkládáním věcí je důležité, že odpovědnost nastane jen v případě, kdy poškozený věc odložil na místě k tomu určeném (např. věšák). Je-li například v objektu restaurace zřízena šatna, nastane odpovědnost provozovatele pouze v případě, byla-li věc odložena v takové šatně, nikoli např. na věšáku.

**Odpovědnost za škodu způsobenou provozem dopravního prostředku** je upravena v § 427 a násl. Jde o objektivní odpovědnost, zásadně odpovídá provozovatel, místo něj pouze výjimečně ten, kdo dopravního prostředku použije bez jeho vědomí či proti jeho vůli. Druhou výjimkou je období, ve kterém je dopravní prostředek v opravě (po tuto dobu odpovídá provozovatel opravy).

Odpovědnosti se nelze zprostit, jestliže škoda byla způsobena okolnostmi, které mají původ v provozu. Jinak se lze odpovědnosti zprostit pouze prokáže-li škůdce, že škodě nebylo možno zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze vyžadovat.

Posledním z typů odpovědnosti za škodu, které upravuje přímo občanský zákoník, je **odpovědnost za škodu způsobenou provozem zvlášť nebezpečným** (§ 432).

Jde opět o objektivní odpovědnost. Provozovatel bude odpovídat analogicky jako provozovatel dopravního prostředku. Jako je tomu obecně v celé oblasti soukromého práva, není podstatné, zda provoz byl v souladu s veřejným právem (tedy např. zda měl provozovatel vůbec příslušná oprávnění či povolení), pro vznik odpovědnosti je podstatná

jen povaha samotného provozu.<sup>45</sup> Speciální úpravu pak představuje atomový zákon, který transformuje do právního řádu závazky z příslušných mezinárodních smluv.<sup>46</sup>

V rámci zvláštních zákonů je pak upravena především **odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku** (č. 59/1998 Sb.). Zákon implementuje příslušné evropské směrnice, vychází z objektivní deliktivní odpovědnosti výrobce (určité liberační důvody jsou však připuštěny). Odpovědnost je deliktivní, jelikož k jejímu vzniku není vyžadován smluvní vztah mezi poškozeným a výrobcem (může tak jít v zásadě o kohokoli, kdo s příslušným výrobkem přišel do styku, lhostejno z jakého právního titulu).

### 3.2.3 Zhodnocení platné občanskoprávní úpravy

Současná česká právní úprava je kvalitní zejména v následujících ohledech: v první řadě svou široce pojatou úpravou prevence škod. Nejde pouze u ustanovení proklamační povahy, ale jak již bylo ukázáno výše, pro praktickou aplikaci může mít zákonná prevenční povinnost zásadní význam.

Česká právní úprava dále široce využívá konceptu objektivní odpovědnosti. Zejména v oblastech provozu dopravních prostředků a u odpovědnosti za škodu na vnesených věcech jde o úpravu, díky které se může poškozený poměrně snadno domoci svých práv vůči škůdci, resp. osobě, která za takovou škodu ze zákona odpovídá. V této oblasti se tedy zřetelně promítá princip ochrany slabší smluvní strany (v širším slova smyslu, viz výše) a to jednak v zásadním zlepšení procesního postavení poškozeného u dopravní nehody, jednak například v ochraně slabší smluvní strany vůči ekonomicky nepoměrně silnějšímu provozovateli služeb s jejichž provozem je obvykle spojeno odkládání věcí.

---

<sup>45</sup> KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, et al. Občanské právo hmotné. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha : Aspi, 2005. II. svazek, s. 549.

<sup>46</sup> Zákon č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření.

## 4 Odpovědnost za škodu dle návrhu nového občanského zákoníku

### 4.1 Nový občanský zákoník

Po roce 1989, kdy bylo evidentní, že stávající občanský zákoník bude jen stěží vyhovovat novým společenským podmínkám, stál zákonodárce před zásadní volbou: zda přijmout nový kodex či stávající úpravu jen novelizovat. Příprava nového občanskoprávního kodexu však není záležitostí měsíců, ale spíše roků a i vzhledem k faktu, že se tehdy pozornost soustředila spíše na přípravu nového obchodního zákoníku, byla nakonec zvolena cesta rozsáhlé novelizace. Ta byla posléze provedena zákonem č. 509/1991 Sb. Ačkoli se spíše předpokládalo, že jde o víceméně dočasné řešení, občanský zákoník platí stále.

Mezi hlavní nedostatky vytýkané občanskému zákoníku patří:<sup>47</sup>

- poplatnost době svého vzniku, tedy preference celospolečenských zájmů před osobními (např. soud nařídí odstranění stavby jen je-li to účelné),
- socialistické právo neuznávalo dělení na právo veřejné a soukromé, z čehož plyne i to, že občanský zákoník nebyl chápán jako obecná úprava, subsidiární vůči ostatním soukromoprávním předpisům – důsledkem jsou duplicitní úpravy základních právních institutů a určitá roztržičnost práva,
- nerespektování určitých civilistických tradic a zpřetrhání právní kontinuity (byla opuštěna zásada *superficies solo cedit*, svého času byl opuštěn i intabulační princip zápisu právních vztahů k nemovitostem).

Nový kodex by tak měl především zpřehlednit systém civilního práva, měl by být vystavěn na přirozenoprávních idejích. Úprava některých, v minulosti značně zjednodušených, institutů by měla být podrobnější, aby tak pomohla překlenout aplikační obtíže. Sporným bodem zůstává mimo jiné návrat ke starší právní terminologii – kupříkladu napříště se má užívat pojem „svéprávnost“ namísto formalisticky znějícího pojmu „způsobnost k právním úkonům“. Názory na tyto změny se však přirozeně značně liší pojem od pojmu.

---

<sup>47</sup> Viz důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákoníku.

V konkrétní rovině by měla nová kodifikace přinést zejména následující, dosti zásadní, změny:

- návrh k občanskoprávní zásadě *superficies solo cedit*,
- kodex někdy umožňuje soudci rozhodnout podle analogie, obecných zásad, na kterých je kodex vystavěn, a v některých případech dokonce i „*podle normy, jakou by pro právní případ vytvořil sám soudce s přihlédnutím k právní nauce a ustálené soudní praxi*“,
- kodex rozšiřuje možnosti nabytí od nevlastníka.

Příprava nejnovější rekodifikace občanského zákoníku byla zahájena na základě rozhodnutí ministra spravedlnosti Otakara Motejla z roku 2000, přičemž věcný záměr nového kodexu občanského práva byl schválen vládou dne 18. dubna 2001. Hlavními zpracovateli návrhu nového občanského zákoníku jsou Prof. Dr. JUDr. Karel Eliáš a Doc. JUDr. Michaela Zuklínová, CSc.

V současné době je k dispozici verze návrhu z prosince 2007. Do 30. června 2008 by měl být návrh předložen do připomínkového řízení, přičemž do konce roku 2008 by měl být návrh předložen do vlády.

## 4.2 K pojmu odpovědnost za škodu

Návrh nového občanského zákoníku přichází v oblasti odpovědnosti za škodu s jistou změnou v užívaném názvosloví. Namísto „odpovědnost za škodu“ se příslušná pasáž označuje jako „náhrada majetkové a nemajetkové újmy“. K pochopení příčin a východisek pro tuto změnu je nezbytná drobná exkurze:

Spor o povahu právní odpovědnosti je svým rozsahem téma na samostatnou práci.<sup>48</sup> Tento pojem byl předmětem diskuzí v teorii po dobu padesáti let, proto i shrnutí hlavních problémů je značně náročné.

Jako první bych rád uvedl postoj prof. Knappa, který byl se svým názorem spíše osamocen: „*Knapp ve svém uvažování vychází ze základního dilematu, zda se odpovídá za splnění povinnosti nebo naopak za její nesplnění. Připomenul, že v tomto ohledu ani právní úprava není jednotná. Zásadní teoretickou otázkou pro Knappa bylo, kdy odpovědnost vzniká, tedy zda zároveň s povinností (myšleno primární) nebo teprve tehdy, kdy byla tato primární povinnost porušena.*“<sup>49</sup>

Prof. Knapp pak dochází k závěru, že osoba, která má povinnost, „*odpovídá jak za její splnění, tak za její nesplnění. Za její splnění odpovídá v tom smyslu, že od vzniku povinnosti mu právo hrozí sankci pro případ, že by ji nesplnil, a za její nesplnění odpovídá v tom smyslu, že při nesplnění ho sankce postihne v důsledku jeho odpovědnosti.*“<sup>50</sup> Knapp tedy nechápe odpovědnost jako „odpovědnost za nesplnění“, ale v širším a obecnějším slova smyslu.

Oba pojmy – splnění i nesplnění – jsou z hlediska právní logiky pevně spojeny. Podobně jako „konání“ a „nekonání“ není třeba zvlášť rozlišovat, neboť i „nekonání“ je způsobem „konání“, stejně tak subjekt odpovídá za „splnění“ i „nesplnění“ povinnosti. Odpovídám-li za splnění své povinnosti, znamená to, že pouze v případě, kdy svou povinnost splním, mě nepostihne nepříznivý následek, což je ovšem přirozeně odpovědnost za nesplnění povinnosti, pouze jinými slovy. V tomto směru lze tedy se závěry V. Knappa souhlasit a celý spor o povahu odpovědnosti lze tak s notnou dávkou zjednodušení shrnout takto: jde o to, zda chápeme odpovědnost jako následek určitého porušení povinnosti

<sup>48</sup> ŽALUD, Zdeněk. *Pojetí odpovědnosti v soukromém právu.* [s.l.], 2007. Právnická fakulta Masarykovy univerzity. Vedoucí diplomové práce prof. JUDr. Jan Hurdík, DrSc.

<sup>49</sup> Tamtéž, s. 6.

<sup>50</sup> KNAPP, V. Některé úvahy o odpovědnosti v občanském právu. *Stát a právo*, I, NČSAV: Praha, 1956, s. 66 an.



(Luby, Švestka, Knappová, Macur) nebo naopak, zda chápeme odpovědnost jako složku spojenou s povinností, která vyjadřuje, že v případě nesplnění povinnosti se může dostavit nepříznivý následek (Knapp). V. Knapp to vyjadřuje těmito slovy, když komentuje důsledky chápání odpovědnosti jako následku porušení povinnosti, tedy jako sankce: „*Otázka, kdo je v určitém případě odpověden a zda je odpověden, musila být zodpovězena tak, že odpověden je ten, kdo byl postižen sankcí, a odpověden je proto, že byl postižen sankcí. Správná odpověď je právě opačná, totiž, že někdo je postižen sankcí, poněvadž je odpověden.*“<sup>51</sup>

Jde tedy o pojetí, které vnímá odpovědnost jako součást či složku povinnosti, přičemž tato odpovědnost vzniká současně s ní. V případech delikt ní odpovědnosti je tedy povinnost k náhradě škody důsledkem odpovědnosti. V praktickém důsledku jde tedy o to, že odpovědnost zde znamená faktickou nutnost nést následky nesplnění, které se dostávají ve formě následného sankčního následku. Odpovědnost tedy znamená nutnost nést následky případného nesplnění primární povinnosti, neboli v důsledku odpovědnosti vzniká sankční nárok. **Pojem odpovědnosti tedy v tomto pojetí neoznačuje samotný sankční následek, nicméně právě příčinu vzniku tohoto následku. K tomuto pojetí se přiklání i návrh** a proto se příslušná sekce označuje jako „náhrada majetkové a nemajetkové újmy“, nikoli „odpovědnost za škodu“.

Řečeno slovy autora, prof. K. Eliáše: „*Praktický výstup pro práce na osnově nového občanského zákoníku je ten, že se pojetí soukromoprávní odpovědnosti jako sekundárního vztahu nastupujícího při porušení primární odpovědnosti opouští – tudíž se opouští i v úpravě náhrady škody, kde osnova volí jako ústřední pojem „náhrada škody“<sup>52</sup> a navrhuje normovat, kdy vzniká povinnost k náhradě škody, zatímco otázku odpovědnosti ponechává stranou.*“<sup>53</sup>

Toto pojetí je dle mého názoru blíže k obecnému pojmu odpovědnosti tak, jak ho chápe obecný jazyk, ale i blíže k pojetí odpovědnosti jako filozofické kategorie. Jde však dle mého soudu o to, že pojem odpovědnost je zde užit nikoli jako pojem právní, ale spíše obecný. Rád bych také zdůraznil, že dle mého názoru tyto dvě koncepce *de facto* nejsou v žádném zásadním rozporu. Jde spíše o to, že různé jevy nazývají jinými jmény, aniž by

<sup>51</sup> Tamtéž, s. 71.

<sup>52</sup> V současné době již návrh opustil pojem „náhrada škody“, ale příslušná sekce má název „náhrada majetkové a nemajetkové újmy“.

<sup>53</sup> ELIÁŠ, Karel. Náhrada škody v připravovaném návrhu českého občanského zákoníku. In TICHÝ, Luboš. (ed.) Vývoj práva delikt ní odpovědnosti za škodu v České republice, Rakousku a Evropě. Praha : Univerzita Karlova, 2005. s. 71.

se ovšem lišily v názoru na podstatu těchto jevů.

Nejvýstižnějším se v této souvislosti jeví názor prof. Handlara: „*Přístup Handlara k pojmu právní odpovědnost je zcela odlišný od současného většinového názoru. Usiluje o to, aby pojem odpovědnosti byl právní teorií chápán jako obecný pojem (nikoli pojem právní), který nemá specifický právní (normativní) obsah.*“<sup>54</sup>

---

<sup>54</sup> ŽALUD, Zdeněk. *Pojetí odpovědnosti v soukromém právu*. [s.l.], 2007. Právnická fakulta Masarykovy univerzity, s. 40.

## 4.3 Nová právní úprava odpovědnosti za škodu

### 4.3.1 Základní principy, obecná a zvláštní ustanovení

Návrh nového občanského zákoníku se odpovědností za škodu věnuje ve své hlavě třetí, nazvané „závazky z deliktů“, v dílu prvním „náhrada majetkové a nemajetkové újmy“. Jak již bylo zmíněno výše, terminologie návrhu ještě není zcela ustálená – příslušná pasáž se dříve nazývala „náhrada škody“. Navzdory názvu zůstává základní zásada rozsahu náhrady škody stejná:

*§ 2583 odst. 1: Povinnost nahradit jinému újmu zahrnuje povinnost k náhradě majetkové újmy (škoda). Nebyla-li povinnost odčinit nemajetkovou újmu výslovně ujednána, postihuje škůdce, jen stanoví-li to zvlášť zákon.*

Pokud jde o úpravu **prevence škod**, návrh v podstatě přejímá stávající právní úpravu. Formulace obecné prevenční povinnosti byla však poněkud zúžena, obecná prevenční povinnost nastupuje při „konání“. Namísto „Každý je povinen počínat si tak, (...)“ zní tedy obecné ustanovení „Každý je povinen počínat si při svém konání tak, (...)“. Jak uvádí komentář k návrhu, při této formulaci byly zohledněny Principy evropského deliktního práva.

Zavedena je nově notifikační povinnost škůdce a sice v té podobě, že ten kdo porušil právní povinnost či kdo mohl a měl vědět že ji poruší, je povinen oznámit tento fakt osobě, které z toho může vzniknout škoda. Nesplní-li tuto povinnost, pak odpovídá za škodu, která tak mohla být odvrácena. Význam tohoto ustanovení lze spatřovat v tom, že škůdce je povinen upozornit možného poškozeného v období mezi porušením právní povinnosti a následným vznikem škody, tedy v situaci, kdy vznik škody teprve potenciálně hrozí (*de iure* tedy ani ještě nemůžeme hovořit o škůdci, ale teprve o osobě jednající *contra legem*). Toto ustanovení pak může škůdce pozitivně motivovat v tom smyslu, že pokud upozorní na možný vznik škody a rozsah škody se podaří zmírnit či je vzniku škody zcela zabráněno, rozsah jeho odpovědnosti se tím odpovídajícím způsobem sníží. Naopak nezakročil-li by po tomto upozornění ten, jemuž vznik škody hrozí, nesl by sám odpovědnost za škodu, které mohlo být zabráněno.

Ve vztahu k **náhodě** stanoví návrh, že škodu způsobenou náhodou nahradí ten, kdo dal ze své viny k náhodě podnět (např. porušením určitého příkazu).

**Obecné ustanovení** o náhradě škody říká, že každý je povinen nahradit škodu, kterou způsobil zaviněným porušením právní povinnosti jinému. Opět jde tedy o obecné ustanovení, nikterak nerozlišující mezi smluvní a deliktní odpovědností. V základních ustanovení se pak dozvíme, že škůdce je povinen nahradit škodu bez ohledu na své zavinění jen v případech stanovených zvláště zákonem. Zavinění ve formě nedbalosti se bude i nadále presumovat.

Jako další obecné ustanovení je pak zařazeno **úmyslné jednání proti dobrým mravům**. Je jediné dobře, že bylo vyslyšeno volání právní teorie v tom smyslu, že se v případě úmyslného jednání proti dobrým mravům nepochybně jedná nikoli o ustanovení speciální, ale obecné. Jako omezení je však stanoveno to, že vykonával-li škůdce své právo, je povinen k náhradě, jen sledoval-li jako hlavní účel poškození jiného. Z hlediska praktické aplikace se zdá být poněkud nešťastné omezení z hlediska pohnutky daného jednání. Jak již bylo řečeno v kapitole 2.3.1.3 věnované této problematice, jde o bohužel v praxi nevyužívané ustanovení a jedna z mála jeho možných praktických aplikací je právě obrana proti šikanóznímu jednání. Lze však uvažovat i tak, že úmysl zneužít výkonu svého práva k šikaně druhého je pojmovým znakem šikanózního výkonu práva a tuto skutečnost by tak bylo třeba prokázat i v případě platné právní úpravy. Z tohoto hlediska je tedy doplňující věta bez skutečného právního významu, nicméně k přívětivějšímu pohledu praxe na toto ustanovení jistě nepřispěje.

Z hlediska zavinění je zajímavé, že návrh zde zavádí již několikrát zmíněný koncept tzv. **reasonable person**:

*§ 2598 odst. 1: Nejedná-li škůdce, jak lze od každé osoby průměrných vlastností v soukromém styku důvodně očekávat, má se za to, že jednal s hrubou nedbalostí.*

A jak stanoví následující odstavce, dá-li škůdce najevo nějakou zvláštní schopnost či dovednost, nebo se k takové zaváže a neuplatní-li pak tyto vlastnosti, má se opět za to, že jedná s hrubou nedbalostí.

Pro případ **smluvní odpovědnosti** je pak stanoveno, že této se lze zprostit pouze tehdy, bránila-li ve splnění dočasně či trvale vyšší moc. Takovou není překážka vzniklá z osobních poměrů, překážka nastalá až v době prodlení či překážka, kterou je dle smlouvy strana povinna překonat.

Návrh tedy rozlišuje zavinění z hlediska smluvní a mimosmluvní odpovědnosti. V rámci mimosmluvní, tedy deliktní odpovědnosti, se uplatní výše zmíněný koncept *reasonable person*, zatímco pro případy smluvní odpovědnosti se lze odpovědnosti zprostit pouze ve výše zmíněných případech.

Návrh přináší i změny ve zvláštních ustanoveních, kdy nově zakotvuje některé tradiční civilistické instituty, platnému právu cizí.

Jako první z nových ustanovení je zakotvena **odpovědnost za osobu s nebezpečnými vlastnostmi**. Jde o *culpu in eligendo*, čili odpovědnost za výběr osoby, které někdo poskytne útulek či takovou osobu pověří činností nezaměstnaneckého charakteru. V takovém případě bude s touto osobou odpovídat solidárně. Toto ustanovení se však vzhledem k zásadám odpovědnosti za zaměstnance, zástupce či pomocníky použije pouze na úzkou skupinu zbytkových případů.

V případě **škody způsobené zvířetem** nahradí takovou škodu vlastník, a to ať již bylo zvíře pod jeho dohledem či pod dohledem jiné osoby, které ho vlastník svěřil, či se zatoulalo nebo uprchlo. Odlišný režim platí pro zvířata využívaná k obživě či k výkonu povolání. Jako mírně archaické pak působí ustanovení dovolující tomu, kdo zastihne na svém pozemku cizí zvíře působící mu škodu, zadržet tolik kusů, kolik stačí ke krytí vzniklé škody. Neuplatní-li však právo na náhradu škody do osmi dnů, je povinen zvíře vrátit.

Nové je i ustanovení o **odpovědnosti za škodu způsobenou věcí**. Takovou škodu hradí ten, kdo měl mít nad věcí dohled. Je upravena i škoda způsobená pádem či vyhozením věci z okna (klasický římskoprávní *quasi delict*). Upravena je i odpovědnost vlastníka při zřícení budovy či odloučení její části v důsledku vady budovy či nedostatečného udržování budovy.

Do návrhu je ze zvláštního zákona integrována i odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku.

S již několikrát zmíněným konceptem *reasonable person* souvisí i další zvláštní ustanovení, které upravuje **odpovědnost za škodu způsobenou informací či radou**. To stanoví, že kdo se hlásí jako příslušník určitého stavu nebo povolání k odbornému výkonu či jinak vystupuje jako odborník, nahradí škodu, způsobil-li ji nesprávnou informací nebo škodlivou radou danou za odměnu. Pokud šlo o vědomé způsobení škody, není třeba splnění poslední z podmínek.

### 4.3.2 Rozsah a způsob náhrady škody

Jak již bylo uvedeno, základní zásadou zůstává nahrazení majetkové újmy. K náhradě nemajetkové újmy je škůdce povinen, stanoví-li tak zákon či smlouva. Škoda se nahrazuje uvedením do původního stavu, není-li to však možné či žádá-li o to poškozený, poskytne se v penězích. Nemajetková újma se uhradí přiměřeným zadostiučiněním.

Hradí se skutečná škoda a ušlý zisk. Soud má možnost náhradu škody přiměřeně snížit, ovšem pouze za předpokladu, že škoda nebyla způsobena úmyslně. Důležité je i ustanovení, že nelze-li výši náhrady škody přesně určit, určí ji podle spravedlivého uvážení okolností případu soud.

Pro případ **náhrady při újmě na přirozených právech člověka** se nahrazuje újma na důstojnosti člověka, tedy na jeho životě, svobodě, cti, těle, zdraví, na jménu či jiných osobnostních právech chráněných občanským zákoníkem. Lze odčinit i způsobené duševní útrapy. Odůvodňují-li to zvláštní okolnosti (např. porušení důležité právní povinnosti či způsobení škody úmyslně z touhy ničit, ublížit či z jiné zavrženíhodné pohnutky), nahradí škůdce nemajetkovou újmu každému, kdo způsobenou škodu důvodně pocítuje jako osobní neštěstí, které nelze jinak odčinit.

Zákoník zavádí i **náhradu při újmě na osobních právech právnické osoby**. Kdo takové osobě způsobí újmu na jejím názvu, dobré pověsti nebo soukromí chráněných občanským zákoníkem, odčiní tuto škodu jejím nahrazením a poskytnutím přiměřeného zadostiučinění.

Z hlediska teoretického jsou mimořádně zajímavá dvě ustanovení týkající se rozsahu náhrady škody. Jak již si povšimla právní teorie (Z. Kühn)<sup>55</sup>, jde o **zavedení jistých prvků tzv. exemplární náhrady škody**, neboli *punitive damages*. Jak již bylo zmíněno v kapitole 2.1, koncept *punitive damages* přiznává institutu odpovědnosti za škodu i funkci sankční (represivní). Poškozenému je tedy přiznáno i „odškodnění“ jdoucí nad rámec skutečně způsobené škody. V návrhu nového občanského zákoníku jde o následující ustanovení:

*§ 2644 odst. 1: Kromě náhrady, k níž je škůdce jinak povinen, vznikne poškozením právo na její přiměřené zvýšení, byla-li škoda způsobena úmyslně, zvláště s použitím lsti,*

---

<sup>55</sup> KÜHN, Zdeněk. Má mít náhrada škody v soukromém právu sankční funkci? *Jiné právo* [online]. 2007 [cit. 2008-03-03]. Dostupný z WWW: <<http://jinepravo.blogspot.com/2007/10/m-mt-nhrada-kody-v-soukromm-prvu-sankni.html>>.

*pohřížky, zneužitím závislosti poškozeného na škůdci nebo autority škůdce, diskriminaci poškozeného z důvodu pohlaví, zdravotního stavu, etnického původu, víry nebo obdobných závažných důvodů.*

#### *§ 2657 Náhrada při poškození věci*

- (1) Při určení výše škody na věci se vychází z její obvyklé ceny v době poškození a zohlední se, co poškozený musí k obnovení nebo nahrazení funkce věci účelně vynaložit.*
- (2) Poškodil-li škůdce věc úmyslně nebo z hrubé nedbalosti, uloží se mu náhrada s přihlédnutím k zvláštním poměrům poškozeného; poškodil-li škůdce věc ze svévole nebo škodolibosti, nahradí poškozenému cenu zvláštní oblíby.*

Přestože jde o nový prvek, současnému právu neznámý, jeho dopad je úzce vymezen a v praxi se bude dotýkat jen malého počtu případů. Jak uvádí Zdeněk Kühn, v samotných Spojených státech je sankční náhrada škody přiznána jen zhruba ve 2 % případů, přičemž se zpravidla jedná o tzv. velké případy, týkající se nekalé soutěže, antidiskriminačních zákonů apod.

Pokud jde o praktický dopad zmíněných ustanovení, jde patrně o krok správným směrem, který může v konkrétních případech pomoci k spravedlivějším rozhodnutím. Z. Kühn uvádí následující příklad využití: žalobci někdo odcizil prstýnek v hodnotě 1.000,- Kč a učinil tak pouze proto, že věděl, že žalobce má k prstýnku silný emocionální vztah (učinil tak tedy ze škodolibosti). Podle platné právní úpravy by měl žalobce nárok jen na objektivní hodnotu prstenu, dle návrhu by však mohl požadovat i cenu zvláštní oblíby. Nabízí se zde úvaha, že ve skutečnosti nejde o odškodnění jdoucí nad rámec skutečně způsobené škody, ale tato škoda se namísto obvyklých objektivních kritérií posoudí subjektivně. Nahrazuje se tedy cena zvláštní oblíby.

Přirozeně se však také nabízí otázka, jak cenu zvláštní oblíby prokazovat. Krom tvrzení samotného žalobce patrně budou přicházet v úvahu i různé nepřímé důkazy, kupříkladu že šlo o zásnubní prsten, který žalobce dlouhé roky vůbec nesejmul z prstu apod.

#### **4.4 Zhodnocení návrhu nové právní úpravy**

V oblasti odpovědnosti za škodu návrh nového občanského zákoníku nepřináší žádné změny, které bych označil za revoluční. Některé změny jsou odůvodněné zcela teoreticky, bez dopadu na reálnou aplikaci právní normy a jde tak spíše o dopad právně filozofických východisek (přejmenování pasáže z „odpovědnost za škodu“ na „náhrada škody“, resp. „náhrada majetkové a nemajetkové újmy“). Nový občanský zákoník jako celek přináší návrat k římskoprávní tradici, což se odráží i v oblasti odpovědnosti za škodu. Typickým dopadem této koncepce je návrat ke starší právní terminologii a k některým klasickým římskoprávními koncepcím. V oblasti našeho zájmu jde především o nová zvláštní ustanovení, která vycházejí ze římskoprávní tradice (odpovědnost za zvíře, odpovědnost za věc). Na několika místech se návrh snaží překonat aplikační obtíže, kterými trpí současná právní úprava, a příslušná místa pak rozvádí a upravuje podrobněji. Návrh přináší i několik pozoruhodných novinek, jako třeba jistou možnost sankční náhrady škody (viz výše).

Podle mého názoru však mohl jít návrh ještě dále, ve smyslu zásadnějšího využití již zmíněných Principles of European Tort Law. Kupříkladu úprava některých zajímavých případů příčinné souvislosti, jako například alternativní příčinnosti, by byla jistě odvážným a novátorským krokem a učinila by z návrhu ještě zajímavější počín.

Samozřejmě zůstává otázkou, zda vůbec, kdy a v jaké podobě bude nakonec návrh nového občanského zákoníku schválen. Z hlediska odpovědnosti za škodu se však jistě jedná o krok správným směrem.



## 5 Závěr

Při normování institutu odpovědnosti za škodu je základní otázkou stanovení předpokladů jejího nástupu. V české právní teorii se rozlišují čtyři základní předpoklady: protiprávní jednání, vzniklá škoda, příčinná souvislost a zavinění.

Otázka protiprávního jednání má úzkou souvislost s prevencí škod a jistým obecným standardem jednání (koncept *reasonable person*). Zajímavou otázkou je, zda může v důsledku porušení smluvní povinnosti dojít k založení odpovědnosti za škodu vůči subjektu stojícímu mimo smluvní vztah. K potřebnému rozřešení této otázky je třeba mít širší základ teoretických znalostí, neboť se řešení dotýká samotných základních principů civilního práva: problematiky absolutních a relativních práv, ústavního postulátu právní jistoty i samotné koncepce odpovědnosti za škodu. Byť můj osobní názor ve smyslu odmítnutí této možnosti byl již vysloven, hlavním závěrem zůstává, že jde o značně složitou problematiku, která musí být předmětem dalšího vědeckého zkoumání.

Pokud jde o otázku příčinné souvislosti, ta zůstává v českém právním prostředí doménou teorie. Skutečně komplikované případy totiž tuzemská judikatura neřeší. Zajímavým počinem v této oblasti je kodifikace Principles of European Tort Law. V oblasti příčinné souvislosti tato kompilace shrnuje určité zásady, ke kterým dospěla judikatura jednotlivých evropských zemí. Nejzajímavějším se jeví otázka alternativní příčinnosti a koncepce ztráty šance. Oba tyto přístupy se snaží vyrovnat se složitými případy, ve kterých nelze prokázat naplnění všech předpokladů vzniku odpovědnosti za škodu na straně konkrétního škůdce a poškozený tak zůstává se svým nárokem neuspokojen. Druhou stranou mince však je skutečnost, že v důsledku těchto přístupů fakticky odpovídá za škodu i ten, u koho se z různých důvodů pouze domníváme, že za způsobenou škodu s určitou pravděpodobností může.

Pokud se týká platné právní úpravy, ta se vyznačuje především rozvinutým využitím konceptu objektivní odpovědnosti, který značně usnadňuje situaci poškozenému zejména v situacích, kdy je „slabší smluvní stranou“ (v širším slova smyslu, viz výše). Druhým pozoruhodným atributem je i široce pojatá prevenční povinnost.

Navrhovaná úprava v novém občanském zákoníku se pak zřetelně navrácí ke staré římskoprávní tradici, přináší některé již zapomenuté právní instituty a celkově právní úpravu zpřesňuje. Návrh stojí na přirozenoprávních základech a zdá se být kvalitním evropským zákoníkem, zůstává však otázkou, zda, kdy a v jaké podobě bude schválen.

## 6 Seznam použité literatury

- BEJČEK, Josef. Odpovědnost právníků za obsah odpovědnosti. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 1998, č. III, s. 371-385.
- BĚLINA, Miroslav. *Pracovní právo*. 2. doplněné a přepracované vyd. Praha : C. H. Beck, 2004. 475 s.
- BOGUZSAK, Jiří, ČAPEK, Jiří. *Teorie práva*. Praha : Codex Bohemia, 1997. 264 s.
- DAVID, Ludvík. Žaloba proti proutkaři. *Právní praxe*. 1994, č. 8, s. 490-492.
- GIDL, Karlheinz. Nebezpečí, která skrývají hory, z pohledu soudce. *Právní praxe*. 1997, č. 10, s. 607-614. Překlad Ing. Michaela Navrátilová.
- HOLČAPEK, Tomáš. Ztráta naděje a anglické právo. *Juristic.cz* [online]. 2002 [cit. 2008-03-03]. Dostupný z WWW: <<http://medico.juristic.cz/164397>>.
- HOLUB, Milan, et al. *Odpovědnost za škodu v právu občanském, pracovním, obchodním a správním*. 2. aktualizované a doplněné vyd. Praha : Linde, 2004. 496 s.
- CHALUPA, Luboš. Odpovědnost za škodu způsobenou úmyslným jednáním proti dobrým mravům. *Právní rádce*. 2003, č. 6, s. 19-21.
- JELÍNEK, Jiří, et al. *Trestní právo hmotné*. 1. vyd. Praha : Linde, 2005. 794 s.
- KAVĚNA, Martin. *Exemplární náhrada škody v angloamerických a kontinentálních právních řádech*. Praha : Parlamentní institut, 2007. 18 s.
- KNAPP, V. Některé úvahy o odpovědnosti v občanském právu. *Stát a právo*, I, NČSAV: Praha, 1956, s. 66-85.
- KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, et al. *Občanské právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha : Aspi, 2005-2007. 3 sv. (523, 612, 343 s.).
- KÚHN, Zdeněk. Má mít náhrada škody v soukromém právu sankční funkci? *Jiné právo* [online]. 2007 [cit. 2008-03-03]. Dostupný z WWW: <<http://jinepravo.blogspot.com/2007/10/m-mt-nhrada-kody-v-soukromm-prvu-sankn.html>>.

MELZER, Filip. Ustanovení § 415 občanského zákoníku a stanovení protiprávnosti jako předpokladu náhrady škody podle občanského zákoníku. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2002, č. III, s. 265-271.

*Návrh občanského zákoníku* [online]. 2007, Verze prosinec 2007 [cit. 2008-03-03]. Dostupný z WWW: <<http://portal.justice.cz/ms/ms.aspx?j=33&o=23&k=381&d=125304>>.

PLÍVA, Stanislav. *Obchodní závazkové vztahy*. Praha : ASPI, 2006. 336 s.

*Principles of European Tort Law : text and commentary*. Wien, New York : Springer, 2005. xii, 282 s.

*Principles of European Tort Law* [online]. European Group on Tort Law, 2005 [cit. 2008-03-03]. Dostupný z WWW: <[http://www.egtl.org/Principles/text\\_CZ.htm](http://www.egtl.org/Principles/text_CZ.htm)>. Překlad Jiří Hrádek, Luboš Tichý.

ŠVESTKA, Jiří, et al. *Občanský zákoník : komentář*. 10. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006. XXVI, 1465 s.

ŠVESTKA, Jiří. *Odpovědnost za škodu podle občanského zákoníku*. Praha : Academia, 1966. 316 s.

ŠVESTKA, Jiří. *Základy teorie prevence v československém občanském právu. Acta Universitatis Carolinae – Iuridica*. 1980. s 3.

*UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2004* [online]. 2004 [cit. 2008-03-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/main.htm>>.

TICHÝ, Luboš. (ed.) *Vývoj deliktní odpovědnosti za škodu v České republice, Rakousku a Evropě: sborník referátů z konference Právnické fakulty UK Praha konané ve dnech 5. a 6. června 2004*. Praha : Univerzita Karlova, 2005. 235 s.

TICHÝ, Luboš. (ed.) *Causation in Law*. Praha : Univerzita Karlova, 2007. 226 s.

ŽALUD, Zdeněk. *Pojetí odpovědnosti v soukromém právu*. [s.l.], 2007. 61 s. Právnická fakulta Masarykovy univerzity. Vedoucí diplomové práce prof. JUDr. Jan Hurdík, DrSc.